

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему: **«РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ЗМІЦНЕННІ
РЕГІОНАЛЬНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ
АФРИКАНСЬКОГО СОЮЗУ)»**

Виконала:
студентка 4 курсу групи УО-42
спеціальності
292 Міжнародні економічні відносини
освітньої програми
«Міжнародні економічні відносини»
першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Мукомел С.В.

Керівник: к.е.н., доц. Мірошниченко Т.М.

Рецензент

Харків – 2025

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
Спеціальність «Міжнародні економічні відносини»
Освітня програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та логістики
Зайцева А. С.

«_____» _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Мукомел Софії Владиславівні

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи «Роль економічної інтеграції у зміцненні регіональної стабільності (на прикладі Африканського Союзу)»

керівник роботи: Мірошниченко Тетяна Миколаївна, к. е. н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від 05.02.2025 року № 4001-5/304

2. Строк подання студентом роботи

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

Визначити існуючі форми економічної інтеграції, підходи до її розуміння, а також переваги та обмеження кожного рівня економічного узгодження; описати хронологічний розвиток регіональної співпраці країн Африки та процеси континентального зближення економік; вивчити динаміку макроекономічних змін в організації під впливом інтеграційних процесів та

оцінити їхню роль в економічному зростанні країн; встановити головні перешкоди на шляху до поглиблення економічних зв'язків між учасниками Африканського Союзу; виявити головні перспективи взаємодії учасників союзу та майбутні кроки для потенційного розширення ролі Африки як світового партнера.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Теоретичні основи дослідження економічної інтеграції та її розвиток у контексті Африканського Союзу
2	Особливості розвитку інтеграційних процесів в межах Африканського Союзу та їхній вплив на стабільність в регіоні

5. Дата видачі завдання 03.01.2025

Студент

Мукомел С. В.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Керівник роботи

Мірошніченко Т.М.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

АНОТАЦІЯ

Мукомел С. В. Роль економічної інтеграції у зміцненні регіональної стабільності (на прикладі Африканського Союзу) : кваліфікаційна робота бакалавра [Рукопис]. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. 63 с.

Кваліфікаційна робота бакалавра присвячена дослідженню процесу регіональної економічної інтеграції та її впливу на підтримку економічної, політичної та соціальної стабільності в регіоні. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків; містить 18 рисунків, 10 таблиць, список використаних джерел з 52 найменувань.

У першому розділі роботи аналізуються теоретичні концепції розуміння економічної інтеграції, форми її прояву та її розвиток в Африканському регіоні.

У другому розділі розглядається досвід Африканського Союзу в стабілізації регіонального становища та його проблеми та перспективи на шляху до повної інтеграції.

Ключові слова: економічна інтеграція, регіональна стабільність, Африканський Союз.

ABSTRACT

Mukomel S. V. The role of economic integration in strengthening regional stability (on the example of the African Union): bachelor's qualification work [Manuscript]. Kh.: V.N. Karazin Kharkiv National University, 2025. 63 p.

The bachelor's qualification work is devoted to the study of the process of regional economic integration and its impact on supporting economic, political and social stability in the region. The work consists of an introduction, two chapters, conclusions; contains 18 figures, 10 tables, a list of sources used with 52 names.

The first chapter of the work analyzes theoretical concepts of understanding economic integration, the forms of its manifestation and its development in the African region.

The second chapter examines the experience of the African Union in stabilizing the regional situation and its problems and prospects on the way to full integration.

Keywords: economic integration, regional stability, African Union.

ЗМІСТ

Вступ.....	6
Розділ 1. Теоретичні основи дослідження економічної інтеграції та її розвиток у контексті Африканського Союзу.....	9
1.1. Сутність поняття економічна інтеграція: концепції, класифікація.....	9
1.2. Генеза регіональної інтеграції в Африці в умовах глобалізації світового господарства.....	18
Висновки до першого розділу.....	26
Розділ 2. Особливості розвитку інтеграційних процесів в межах Африканського Союзу та їхній вплив на стабільність в регіоні.....	28
2.1. Динаміка економічного розвитку держав-членів Африканського Союзу і їхніх торговельно-економічних відносин.....	28
2.2. Проблеми інтеграційної взаємодії країн-учасників Африканського Союзу.....	36
2.3. Перспективи інтеграційних процесів в Африканському регіоні	47
Висновки до другого розділу.....	56
Висновки.....	58
Список використаних джерел.....	61

ВСТУП

Актуальність даної теми. В сучасному глобалізованому суспільстві інтеграція є головною передумовою для досягнення регіональної стабільності, адже країни прагнуть не лише гарантувати безпеку населення, а й затвердитись як рівноправні партнери на міжнародній арені. Для країн Африки це особливо актуально, оскільки інтеграція може допомогти вирішити нагальні економічні, соціальні та політичні питання для континенту.

Більшість країн Африки перебувають на етапі розвитку своїх економік, тож вирішення таких розповсюджених для регіону питань як бідність, продовольча незабезпеченість, відсутність інфраструктури, збройні конфлікти тощо, є складними для розгляду на національному рівні через брак бюджету та відсутність значного досвіду. Натомість організація єдиного простору з розробки спільних дій для досягнення миру та економічної незалежності дозволяє опрацьовувати проблеми регіону спільними зусиллями.

Крім цього, Африка історично була головною ціллю для більш розвинених економік як Китай, США, країни ЄС, що призвело до колоніального минулого. Сьогодні роль Африки в контексті зовнішньої зацікавленості починає змінюватись, включаючи тепер не економічну експансію регіону, а партнерство в інвестиціях та торгівлі. Значною мірою це пов'язано з розвитком економічних об'єднань на континенті, оскільки співпраця та спільні норми формують більш чіткий суверенітет країн, їхню незалежність від іноземного фінансування та експлуатації природних ресурсів.

Теоретичні основи дослідження впливу інтеграції на економічну стабільність країн має ґрунтовне економічне підґрунтя, покладене провідними економістами як П. Кругман, Б. Баласса, Р. Болдуїн, які заклали концептуальні засади ролі інтеграції в економічному зростанні. Серед сучасних авторів можна виокремити О. Лікандро, Ф. Ді Мауро, К. Діма, М. Некуліта та ін., які продовжують розвиток теми впливу інтеграційних об'єднань на макроекономічні показники. Значну увагу проблематиці приділяють також

українські науковці – М.М. Шевченко, Н.В. Бугас, К.В. Пазізіна, А.В. Уніят, В.О. Петухова – у контексті аналізу впливу регіоналізації на стале зростання.

Значний вклад в дослідження інтеграції Африканського Союзу і його впливу на розвиток регіону зробили такі автори як Ерік Дж. Ірунгу, А. Халіду, Ендрю Сарфату Біссала, Т. Гарценберг, А. Геда, Е. Ннадозіє та ін. Їхні праці включають розгляд інтеграції Африки, аналізу проблем і перспектив Африканського Союзу, оцінку впливу регіоналізації. Натомість українські автори, як О. Теленко, О.М. Гайдай, О.А. Клименко, досліджували рівень інтеграції на Африканському континенті та ролі регіоналізації на її прикладі.

Проте, не зважаючи на широке вивчення теми впливу інтеграції на макроекономічне становище її членів, роль Африканського Союзу в розвитку континентальної економіки досі має місце для більш детального аналізу, адже місце Африки як партнера почало формуватися лише в останнє десятиліття.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є оцінка впливу інтеграційних процесів на економічну, соціальну та політичну регіональну стабільність членів угруповання на прикладі досвіду Африканського Союзу.

Для досягнення поставленої мети виокремлено такі завдання:

1. Визначити існуючі форми економічної інтеграції, підходи до її розуміння, а також переваги та обмеження кожного рівня економічного узгодження;
2. Описати хронологічний розвиток регіональної співпраці країн Африки та процеси континентального зближення економік;
3. Вивчити динаміку макроекономічних змін в організації під впливом інтеграційних процесів та оцінити їхню роль в економічному зростанні країн;
4. Встановити головні перешкоди на шляху до поглиблення економічних зв'язків між учасниками Африканського Союзу;
5. Виявити головні перспективи взаємодії учасників союзу та майбутні кроки для потенційного розширення ролі Африки як світового партнера.

Об'єктом дослідження є процес економічної інтеграції як регіональне явище.

Предметом дослідження є інструменти та особливості впливу інтеграції Африканського Союзу на економічну, соціальну та політичну регіональну стабільність.

В ході роботи було використано такі загальнонаукові методи дослідження як аналіз і синтез, індукція та дедукція, метод узагальнення та абстрагування. Крім цього, теоретичний аналіз було проведено за допомогою теоретичних методів: системного та структурно-функціонального аналізу, а також історичного методу для відтворення процесу виникнення інтеграції. Для якісного збору фактичних даних було використано ряд емпіричних методів, а саме методи спостереження, опису, порівняння, а також статистичного аналізу. Також було проведено аналіз на основі спеціальних методів: економіко-математичного моделювання та сценарного прогнозування.

Інформаційну базу для дослідження становлять статистичні та звітні огляди таких світових форумів як Worldbank, Countryeconomy, World Population Review, World Economics, UNCTAD, Statista, офіційні звіти діяльності Африканського експортно-імпортного банку та Африканського Союзу, а також національні статистично-звітні огляди країн-членів.

Апробація. Окремі положення дослідження стратегії міжнаціональної торгівлі в рамках інтеграції Африканського Союзу, викладені в кваліфікаційній роботі, було висвітлено в тезах до XX Всеукраїнської науково-практичної конференції. Публікація містить наукові напрацювання стосовно впливу експорту природних ресурсів на регіональний розвиток Африки та стратегію розвитку її торгівлі, та обґрунтовує наукову цінність роботи.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків; містить 63 сторінки тексту, 18 рисунків, 10 таблиць. Список використаних джерел містить 13 найменувань літератури та 39 електронних публікацій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ЇЇ РОЗВИТОК У КОНТЕКСТІ АФРИКАНСЬКОГО СОЮЗУ

1.1. Сутність поняття економічної інтеграції: концепції, класифікація

Інтеграція є явищем складним і може бути розглянута як в вузькому, так і ширшому розумінні. У простому розумінні інтеграція – це процес зближення, об'єднання, переплетення та взаємопроникнення економічних суб'єктів під час їхньої взаємодії. При цьому, економічна інтеграція передбачає об'єднання саме національних економічних систем в єдину організаційну форму, яка має свої функціональні межі.

В ширшому ж контексті економічну інтеграцію можна розуміти як найвищий рівень міжнародних економічних відносин, де відсутні будь-які форми дискримінації національних економік та скасовуються деякі обмеження співпраці. З іншого ж боку, така точка зору передбачає розуміння інтеграції як процесу, в якому стираються кордони і відмінності між акторами [4].

Через можливість різного формулювання інтеграції, багато науковців по-різному розглядали це явище, завдяки чому було сформовано різні концепції. Однією з найперших таких концепцій виступила теорія митного союзу Дж. Вайнера. Вона базувалась на кількісному вимірюванні ефекту від інтеграції на добробут громадян, а також на ідеї створення зони вільної торгівлі для переміщення товарів без тарифів, проте з «дискримінаційним» тарифом по відношенню до третіх сторін. Концепція також розглядає ефекти інтеграції, завдяки яким виникають «третій» та «четвертий» наслідки – ефект створення торгівлі (відсутність торгівлі розвиває масштаби торгівлі та підвищує добробут населення) та відхилення торгівлі (переорієнтація торгівлі провокує відмову від позаінтеграційних постачальників на користь менш ефективного,

але внутрішньоорганізаційного). Таким чином, добробут населення країн-членів буде залежати від співвідношення двох наслідків, які є взаємодоповнюючими.

Цю концепцію пізніше було розглянуто Р. Ліпсеєм, Дж. Мідом та Ф. Гересом, та розширено ідею до висновку про те, що «потокостворюючий» ефект може підвищити добробут лише тоді, коли користь від дешевого імпорту з країн-членів союзу є більшою, ніж втрати від відмови від торгівлі з більш ефективним партнером ззовні, який виробляє продукцію за дешевшими цінами. Крім цього, теорія розглядала важливість транспортних витрат, оскільки їхній нижчий рівень створює більший ефект на добробут населення організації.

Б. Баласс розглядав цю теорію вже з іншої перспективи, аналізуючи інтеграцію як вирівнювання умов для усіх суб'єктів об'єднання та як взаємні відносини з переростанням в узгоджені інтереси країн угруповання. А з точки зору Л. Кохане та П. Робсона інтеграція – це можливість побудувати престиж країни, оскільки такі угруповання мають образ «елітних» організацій, які самостійно можуть «обирати» перспективних членів та партнерів для розвитку співпраці.

Натомість такі економічні школи як лібералізм та неолібералізм висували розуміння інтеграції з іншого погляду. За ліберальною концепцією передбачалась ідея відміни кількісних і митних бар'єрів в торгівлі. З іншого боку, неоліберальна теорія розглядала інтеграцію як єдиний ринок на території кількох країн зі свободою ринкових сил, де заборонене втручання держави в торгівельну сферу, а спільна гра цін і конкуренція є головними чинниками на території всіх національних ринків. При цьому, розв'язання торговельних та валютних проблем також мають бути уніфікованими. Втручання держави ж може бути прийнятним для встановлення рівних умов конкуренції та політик країн, якщо ринкові механізми не задовольняють справедливим умовам торгівлі, а впровадження стандартів є складним без впливу уряду.

З появою кейнсіанства з'явилась і нова ідея пояснення інтеграції. Концепція полягала в розумінні явища як негативного, якщо передбачалась ліквідація національних адміністративних бар'єрів, або як позитивного, якщо функція прийняття рішень передається до міждержавних органів. Натомість за неокейнсіанською концепцією передбачалось, що інтеграція має поєднувати як роботу ринкових сил, так і поступове зближення економік країн-членів угруповання.

На сучасному етапі розуміння інтеграції також існує багато теорій, проте найвідомішими з них можна вважати традиційну теорію інтеграції та «економічну інтеграційну модель». За першою концепцією інтеграція розуміється як створення нових товаропотоків між країнами, усуваючи дорожчі альтернативи усередині угруповання, а також витісняючи імпорتنі товари ззовні, внаслідок чого зростає внутрішнє виробництво в країнах та добробут населення. З іншого боку, теорія висуває ідею «факту обмеженості» як головного фактору інтеграції, через який країни намагаються встановити доступ до природних ресурсів.

Натомість «економічна інтеграційна модель» ґрунтується на ідеї вільної торгівлі між країнами, включаючи скасування митних бар'єрів як шлях до відкритості економіки, економічного зростання та покращення добробуту [5].

Проте на сьогодні немає однієї спільної теорії, яка б поєднувала всі особливості і чинники розвитку інтеграції. Деякою мірою це також пов'язано зі складнощами розуміння інтеграції через наявність її різних форм, які характеризуються відмінним рівнем переплетення економік.

Зазвичай прийнято виділяти 5 форм інтеграційних процесів: зону вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз (включно з валютним союзом) та політичний союз. Проте іноді до форм міжнародної інтеграції також відносять зону економічного росту (або ж вільну економічну зону) та зону преференційної торгівлі, які є найпростішими формами

економічного об'єднання. Кожен з цих рівнів відрізняється сутністю інтеграційних процесів, аналіз чого наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Сутність форм міжнародної економічної інтеграції

Форми міжнародної економічної інтеграції	Сутність форм міжнародної економічної інтеграції
Зона економічного росту	Міжнаціональний розвиток територіально близьких регіонів за рахунок спільного використання факторів виробництва. Процес направлений на розвиток менш розвинених регіонів країн.
Зона преференційної торгівлі	Розширення торгівлі з країнами-членами шляхом зниження тарифних обмежень.
Зона вільної торгівлі	Розширення торгівлі шляхом повного скасування митних бар'єрів, проте з наявністю власних національних тарифів щодо третіх сторін. Рух товарів та послуг є вільним.
Митний союз	Відсутність митних тарифів між країнами розширюється до спільної політики тарифів щодо партнерів ззовні.
Спільний ринок	Свобода переміщення розповсюджується не тільки на товари та послуги, а також на рух капіталу, робочої сили і технологій.
Економічний союз	Впроваджується спільна економічна політика, зовнішня та внутрішня політики стають гармонізованими.
Валютний союз	Є доповненням до попереднього рівня інтеграції, розширюється до уніфікації валютно-фінансової системи, іноді запроваджується єдина валюта
Політичний союз	Гармонізуються спільні економічні, валютні та політичні рішення, внаслідок чого відбувається повна інтеграція

Джерело: складено автором за матеріалами [2]

Як бачимо з наведеної таблиці, кожна наступна форма міжнародної інтеграції має розширені особливості попередньої. Таким чином, при більш поглибленому рівні співпраці країн підвищується і рівень уніфікації рішень на організаційному рівні. Так, наприклад, питання торгівлі з іноземними партнерами, руху валюти, законодавства тощо, втрачають виключно національний характер і переходять до наддержавного «уряду».

Проте для того, щоб розширити можливості країн-членів угруповання, мають бути пройдені обмеження, які можуть стояти для переходу на наступний рівень співробітництва (рис. 1.1).

Рис 1.1. Обмеження та особливості форм міжнародної інтеграції

Джерело: складено автором за матеріалами [2]

Як бачимо, кожен рівень інтеграції має свої переваги співробітництва, які відповідають цілям угруповання. Натомість кожен наступний етап переплетення економік також характеризується деякими обмеженнями, які можуть постати перед країнами. Зазвичай саме ці обмеження перешкоджають подальшому розвитку організації, оскільки не кожна країна може знайти для себе вигідні умови на більш високих етапах.

Проте міжнародна інтеграція також передбачає отримання переваг для економік країн, що об'єднуються. Так, наприклад, економіка масштабів угруповання надає можливість державам розширити розміри загального ринку, скоротити трансакційні витрати, збільшити частку прямих іноземних інвестицій до регіону. Таке значення особливо є важливим для інтеграційних процесів в Африці та Центральній Америці.

З іншого боку, поліпшення чи створення сприятливих зовнішньополітичних відносин між країнами також може стати ціллю інтеграції. Воно передбачає зміцнення взаєморозуміння і співробітництва в політичній, військовій, соціальній та інших неекономічних областях.

Регіональна економічна інтеграція також часто слугує як спосіб зміцнити переговорні позиції країн, що беруть участь, у рамках багатосторонніх переговорів у СОТ. Крім того, регіональні об'єднання дозволяють створювати більш стабільну основу для взаємної торгівлі. Більше того, об'єднання країн з високим та низьким рівнем ринкового розвитку і наявністю різної кількості економічних та торговельних реформ, може слугувати як важливий міжнародний канал передачі торговельного досвіду. Більш розвинуті країни, залучаючи своїх сусідів до процесів інтеграції, також зацікавлені в прискоренні їхніх ринкових реформ і в створенні там повноцінних містких ринків.

Підтримка молодих галузей національної промисловості також має значення для економіки регіонів, оскільки для них виникає більш широкий регіональний ринок. Більше того, співробітництво в межах інтеграційного об'єднання дає можливість його членам отримати доступ до ширшого різноманіття фінансових, трудових, матеріальних ресурсів, а також до новітніх технологій. Крім цього, це також дозволяє робити продукцію в розрахунку на більш місткий ринок.

Такі переваги надаються не тільки для країн загалом, але також для їхнього бізнесу, оскільки фірми країн-учасників інтеграційного угруповання отримують більш привілейовані умови для виробництва та торгівлі, порівняно з країнами фірм партнерів ззовні. Таким чином, це захищає фірми від конкуренції з іншими країнами [6].

З іншого боку, міжнародну економічну інтеграцію можна класифікувати і за іншими ознаками, а саме за кількістю та географічним розташуванням країн-членів, залежно від сфер суспільного життя, які зачіпаються

інтеграційними процесами, а також залежно від змісту інтеграційних заходів (рис. 1.2).

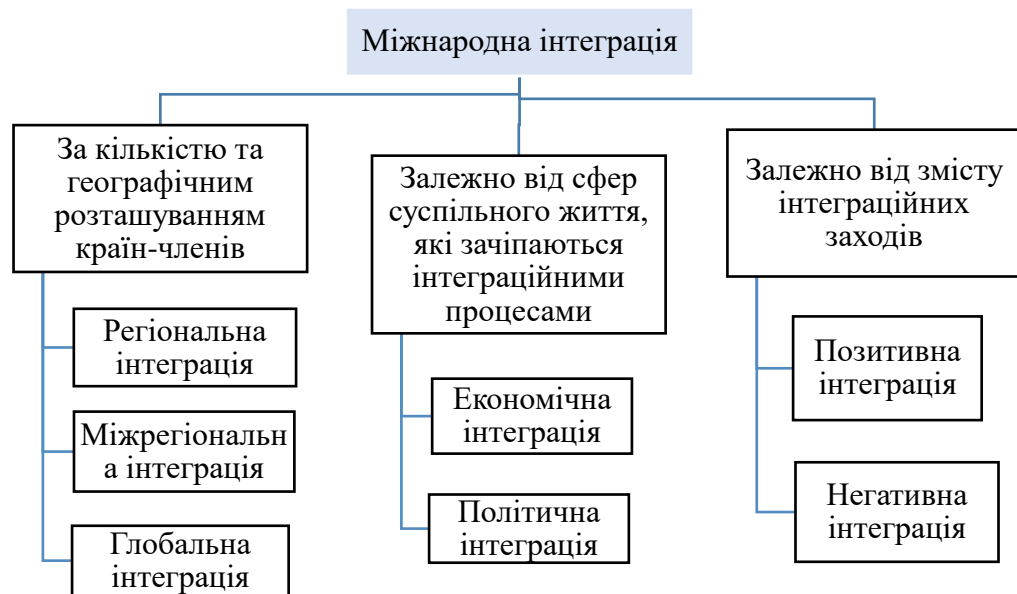

Рис 1.2. Класифікація міжнародної економічної інтеграції.

Джерело: складено автором за матеріалами [1]

Таким чином, міжнародна інтеграція може виступати як регіональна, міжрегіональна та глобальна. Регіональна інтеграція охоплює окремі групи держав, які є територіально близькими та розташовані в межах одного географічного регіону чи континенту. Прикладами такої інтеграції можуть слугувати Африканський Союз, Європейський Союз, Південноазіатська зона вільної торгівлі тощо.

Натомість міжрегіональна інтеграція охоплює як держави, так і регіональні угруповання загалом, які розташовані в межах різних регіонів чи материків. Прикладом може слугувати зона вільної торгівлі США – Південна Корея, угоду про яку вступила в силу в 2012 році та виключала взаємні тарифи на промислові та сільськогосподарські товари та послуги. Таким чином, внаслідок міжрегіональної інтеграції формується єдина міжрегіональна система зближення і взаємопроникнення економічних процесів. Основною метою такого виду міжнародної інтеграції є подолання обмежень, які

виникають при співпраці різних регіонів з міцними торговельними зв'язками, а також при об'єднанні зусиль регіонів для розв'язання регіональних чи континентальних економічно-соціальних проблем.

Щодо глобальної інтеграції, то вона є найвищою ланкою в інтеграційних процесах. На відміну від попередніх видів інтеграції, глобальні угруповання об'єднують усі або більшість країн різних географічних регіонів, що не пов'язані територіально чи культурно. Прикладом глобальних об'єднань є Світова організація торгівлі, Організація Об'єднаних Націй, Міжнародний валютний фонд тощо.

Крім цього, на ряду з попередніми рівнями інтеграції, останніми роками виділяється також «інтеграція інтеграцій», як форма об'єднання інтеграційних союзів. Так, наприклад, такою інтеграцією можна вважати Угоду про асоціацію ЄС – Центральна Америка, яка об'єднує країни двох різних інтеграційних союзів [1].

Залежно ж від сфер суспільного життя, які зачіпаються інтеграційними процесами, міжнародна інтеграція буває економічною та політичною. Економічна міжнародна інтеграція включає переплетення саме економічних систем (національних господарств) країн. В таких угрупованнях головною метою є реалізація виробництва та торгівлі товарами і послугами з країнами об'єднання. Такий вид міжнародних зв'язків є найбільш схильним до інтеграції, оскільки найчастіше слугує першопричиною об'єднання країн. Більше того, саме економічна інтеграція служить каталізатором інтеграційних процесів і в інших сферах соціального життя.

Іншим випадком є політична інтеграція, яка об'єднує різні національні політичні системи, а її завданням є формування та реалізація політичної влади. В таких угрупованнях головною метою слугує створення єдиних законодавчих, виконавчих та судових владних інстанцій, які приймають загальнообов'язкові для всіх країн-членів нормативні акти та рішення. Крім цього, окрім економічної та політичної сфер суспільного життя, міжнародна інтеграція може включати соціальну, туристичну, освітню чи інші сфери [1].

Останніми видами міжнародної інтеграції в даній класифікації можна вважати негативну і позитивну інтеграцію.

Так, негативна інтеграція означає усунення бар'єрів між країнами, які існують між країнами в взаємній торгівлі, товарообміні, пересуванні капіталу та робочої сили тощо. Як наслідок, це спричинює ширші обсяги обміну товарами та послугами між країнами і зміцнює зовнішньоекономічні зв'язки між ними. Такий вид інтеграції є характерним для MERCOSUR, USMCA та інших угод, в межах яких країни домовляються про нижчі митні тарифи чи їх повне усунення.

Натомість позитивна інтеграція характеризується зворотними діями, як наприклад, уніфікація зовнішньої та внутрішньої політики країн, створення спільних нормативних актів, законів, стандартизація валютної політики тощо. Прикладом може слугувати ЄС, в межах якого було здійснено ряд спільних реформ в країнах-членах. Таким чином, різниця між позитивною та негативною інтеграцією полягає в тому, що негативна інтеграція є взаємною лібералізацією торгівлі, в той час як позитивна – стандартизацією дій країн щодо різних сфер життя [3].

Таким чином, міжнародна інтеграція може характеризуватись різними ознаками діяльності членів угруповання, що породжує відмінні рівні їхньої співпраці. Крім цього, вона сприяє створенню торгівлі, підвищенню ефективності виробництва та зростанню споживчого добробуту за рахунок доступу до дешевших товарів з країн-партнерів. Це особливо вигідно для споживачів і сприяє економічному зростанню. Проте на шляху до повної інтеграції стоїть ряд обмежень, які стають бар'єрами повноцінного співробітництва держав.

1.2. Генеза регіональної інтеграції в Африці в умовах глобалізації світового господарства

Історія міжнародної інтеграції Африки завжди характеризувалась її регіональною близькістю між країнами. Ще починаючи з їхнього колоніального минулого, країни розуміли важливість інтеграційних відносин, оскільки для деяких країн економічні ресурси були обмежені, а отже ізоляція національних економік була не вигідною.

Так, низка колоніальних транскордонних домовленостей продовжувала існувати після здобуття незалежності. Одним з найперших досвідів інтеграції в регіоні стала зона Африканського фінансового співтовариства (CFA), що була створена в 1945 році як об'єднання франкомовних країн до одного валютного союзу, і включала франк CFA Західної Африки та франк CFA Центральної Африки.

Проте в 1965 році за пропозицією ліберійського уряду було сформовано новий економічний союз Західної Африки. Бажання інтеграції регіону призвело до підписання Лагоського договору в 1975 році, який породив розширене інтеграційне об'єднання ECOWAS. При цьому, на території новоствореної організації в 1994 році почав також діяти Західноафриканський економічний та валютний союз (WAEMU), в який було інтегровано раніше діючий франк CFA Західної Африки [23].

В той же час тоді центральноафриканський франк CFA 1994 року мав приєднатися до Економічного та валютного союзу Центральної Африки (CEMAC), географічними межами для якого стало Економічне співтовариство держав Центральної Африки (ECCAS). Так, організація була сформована ще в 1983 році, хоч фактично почала свою роботу лише після 1985, оскільки фінансові труднощі і конфлікти між країнами заважали швидкій інтеграції в субрегіоні [20].

Так само в Південній Африці було сформовано організацію південного регіону – SADC – в яку було інтегровано Південноафриканський митний союз

(SACU). SACU мав коріння задовго до своєї офіційної появи і передував сучасним торговим і митним угодам, залишаючись найстарішим діючим Митним союзом. Спочатку він був заснований британською колоніальною державою в 1880-х роках, проте фактично набув сучасного вигляду лише в 1910 році [32].

Згодом організація інтегрувалась в Конференцію з координації розвитку Південної Африки (SADCC) в 1980 році, яка стала основою для її розширеного договору про Південноафриканське співтовариство розвитку (SADC) в 1992 році [8].

Ще однією організацією, проте вже загальноафриканського характеру, є Економічна комісія для Африки – ЕСА – що була заснована Економічною та соціальною радою ООН у 1958 році як одна з п'яти регіональних комісій ООН, які працюють над сталим розвитком Африки. ЕСА зосереджується на наданні технічної допомоги шляхом проведення досліджень та аналізу політики з метою зміцнення спроможності установ, що керують програмою регіональної інтеграції. Крім цього, саме ЕСА була ініціатором формування субрегіональних африканських угруповань.

Приблизно в той же час 30 незалежних африканських держав заснували Організацію африканської єдності (ОАУ) 1963 року. Головною метою цього стали єдність та солідарність між африканськими державами, співпраця для розвитку на континенті, захист суверенітету і територіальної цілісності, а також міжнародне співробітництво. Паралельно відбувався процес створення Групи Африканського банку розвитку (AfDB), як фінансової установи, у відповідь на потребу в поглибленні співпраці в інвестиціях державного та приватного капіталу в проекти, які можуть сприяти економічному та соціальному розвитку континенту [30].

Згодом, у 1980-х роках постало питання зміцнення інтеграційних співтовариств та створення нових для ширшого охоплення материка. Так, в Західній Африці вже існувало ECOWAS, в Центральній – ECCAS, а в Південній – починало зароджуватись SADC в його попередньому вигляді. За

схожим алгоритмом також діяла Східна Африка, яка створила зону преференційної торгівлі з Південною Африкою у 1981 році, яка згодом стала відома як COMESA у 1993 році.

Таким чином, всі співтовариства цих років були сформовані на основі зобов'язань викладених в Лагоському плані дій і Заключному акті Лагосу. Проте вже в 1991 році нормативні акти були перетворені в єдиний Абуджійський договір. За цим договором уряди країн зобов'язались заснувати Африканське економічне співтовариство (АЕС), що стало найважливішою угодою щодо економічної, соціальної та політичної співпраці в Африці. Решта сучасних регіональних економічних співтовариств – IGAD (Міжурядовий орган з розвитку, 1986 р.), AMU (Союз Арабського Магрибу, 1989 р.), CEN-SAD (Співтовариство держав Сахель-Сахара, 1998 р.) і ЕАС (Східноафриканське співтовариство, 1999 р.) – усі були визнані регіональними економічними спільнотами після фактичного підписання Абуджійського договору [30].

Через кілька років на четвертому Надзвичайному саміті Організації африканської єдності 1999 р., глави урядів видали Сіртську декларацію, яка передбачала розширення організації до більш повного Африканського Союзу. Це дало початок для формування Установчого акту Африканського Союзу в Ломе, Того, наступного року, а вже в 2002 р. союз почав свою офіційну діяльність [8].

Крім цього, в 2001 році на тридцять сьомій сесії Асамблеї глав держав і урядів лідери африканських країн ухвалили Нове партнерство для розвитку Африки (НЕПАД). Головними цілями НЕПАД стали зменшення бідності, виведення Африки на шлях сталого розвитку, припинення маргіналізації Африки та розширення можливостей жінок.

За кілька років, 2008 року, COMESA, ЕАС і SADC погодилися вести переговори щодо Тристоронньої угоди про зону вільної торгівлі (ТФТА) як складової частини Континентальної зони вільної торгівлі (СФТА). Одночасно з переговорами щодо ТФТА відбулася сесія Асамблеї Африканського Союзу,

під час якої було схвалено План дій щодо стимулювання внутрішньоафриканської торгівлі та плану створення Континентальної зони вільної торгівлі (AfCFTA). Проте угода AfCFTA набула чинності лише 2019 року [30].

Таким чином, за останні кілька десятиріч інтеграційні об'єднання в Африці як створювались, так і розвивались на основі вже створених угруповань, що підтверджує історичну значимість регіону ще з початку ХХ століття (рис 1.3).

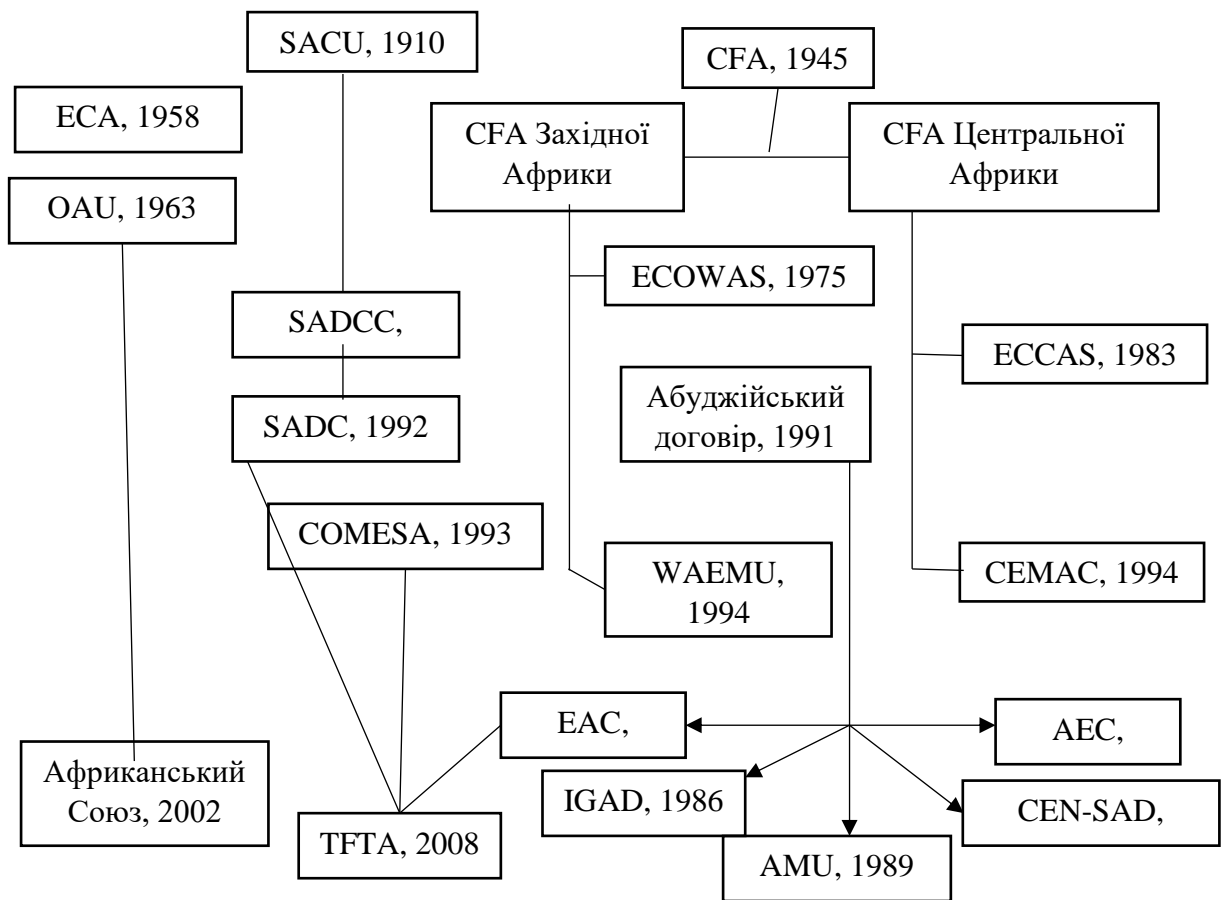

Рис 1.3. Хронологія розвитку інтеграційних об'єднань в Африці

Джерело: складено автором за матеріалами [30]

Таким чином, сьогодні Африканський регіон є важливим учасником інтеграційних процесів у світі. На території материка діють як великі міжнародні об'єднання, так і союзи загальноафриканської спеціалізації або африканські субрегіональні співтовариства. Серед найбільш часто згадуваних

угруповань Африки можна вважати COMESA, SADC, IGAD, ECOWAS, CEN-SAD, ECCAS, EAC, AMU, AU та ECA, кожне з яких діє в зоні своєї територіальної та економічної відповідальності (рис 1.4).

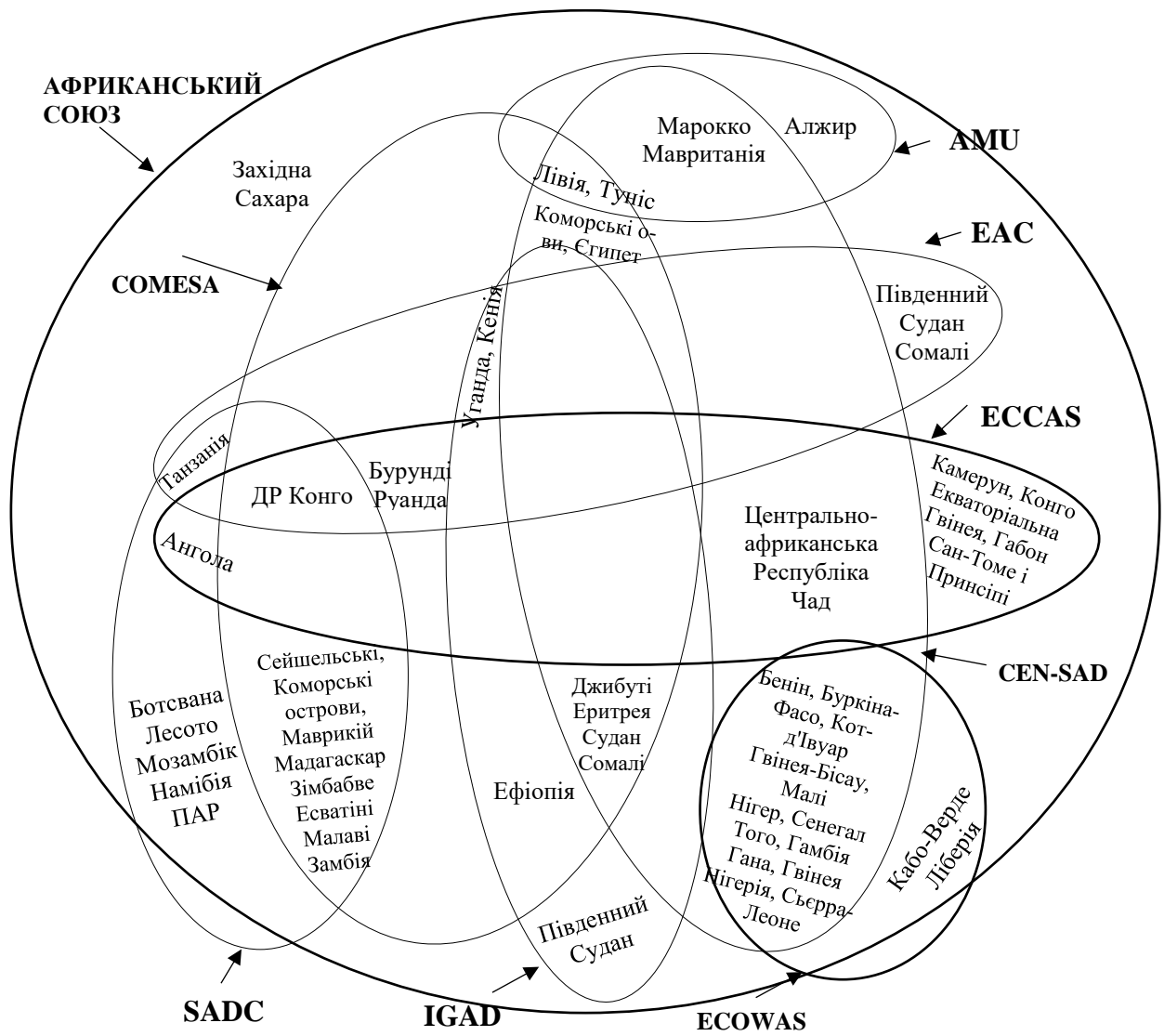

Рис 1.4. Розподіл країн Африки за регіональними інтеграційними об'єднаннями

Джерело: складено автором за матеріалами [31]

Так, наприклад, роль COMESA в інтеграційних процесах Африки визначається її метою. До об'єднання входять 21 країна, які діють спільними зусиллями для забезпечення своїх цілей. COMESA прагне досягти сталого зростання шляхом сприяння більш збалансованому розвитку їхніх виробничих

і маркетингових структур. Більшою мірою це може досягатись завдяки спільному розвитку в усіх сферах економічної діяльності та спільному прийняттю макроекономічної політики для підвищення рівня життя своїх народів і сприяння тіснішим відносинам. Іншою метою Спільного ринку Східної та Південної Африки є сприяння миру, безпеці та стабільності між державами з метою посилення економічного розвитку в регіоні. Для цього країни організації вважають за потрібне співпрацювати у зміцненні відносин з рештою світу та прийнятті спільних позицій на міжнародних форумах [17].

Основними цілями ж Південноафриканського співтовариства розвитку (SADC) є досягнення економічного розвитку, миру та безпеки саме в країнах півдня Африки. До організації входять 16 країн субрегіону, які виступають за економічне зростання, подолання бідності, підвищення рівня та якості життя народів Південної Африки, а також підтримки соціально незахищених верств населення шляхом регіональної інтеграції [51].

Щодо IGAD, то угода співтовариства передбачає співпрацю в розробці спільної політики щодо торгівлі, митниці, транспорту, зв'язку, агропромисловості, природних ресурсів тощо. Важливим напрямом співпраці субрегіону є створення сприятливого середовища для транскордонної та внутрішньої торгівлі, зокрема вільного пересування інвестованого капіталу через кордон. Крім цього, для країн цієї частини Африки невід'ємною проблемою є досягнення регіональної продовольчої безпеки, сталого розвитку природних ресурсів та захисту навколишнього середовища. Більше того, 8 учасників угруповання також розвивають і політичні взаємозв'язки, маючи на меті розширення миру та стабільності в регіоні, а також мобілізації ресурсів для реалізації екстрених програм, пов'язаних з політичними рішеннями. В останні роки регіональні партнери організації також виокремлюють ціль співпраці в розробці та застосуванні досліджень у науці та техніці [7].

В свою чергу 15 країн Західної Африки в складі ECOWAS визначають ціль об'єднання як «сприяти економічному співробітництву між державами-членами з метою підвищення рівня життя та сприяння економічному

розвитку». Вони також працюють над вирішенням деяких проблем безпеки шляхом створення миротворчих сил для вирішення конфліктів у регіоні. Схожими цілями є і завдання ECCAS, проте для країн Центральної Африки, які використовують спільні зусилля щоб розвивати потенціал для підтримки миру, безпеки та стабільності як важливих передумов економічного та соціального розвитку, а також задля розвитку фізичної, економічної та валютної інтеграції та створення автономної системи фінансування [21].

Натомість країни CEN-SAD виділяють для себе як головну ціль створення всеосяжного Економічного Союзу на основі стратегії, що реалізується відповідно до плану розвитку сільськогосподарської, промислової, соціальної, культурної та енергетичної сфери за рахунок прямих інвестицій країн-членів.

Іншою метою організації є також «усунення всіх перешкод, що стоять на шляху до єдності її держав-членів, для сприяння вільному пересуванню осіб, капіталу та задоволення інтересів громадян держав-членів». Свобода проживання, праці, руху національних товарів в будь-якій країні союзу, а також розвиток зовнішньої торгівлі шляхом реалізації інвестиційної політики держав-членів є натомість головною передумовою більш тісної співпраці CEN-SAD. Вона реалізується за рахунок вдосконалення наземного, повітряного та морського транспорту, розвитку телекомунікацій, освітніх систем, культурної та технічної сфер, а також завдяки вкладу в регіональну безпеку та сталий розвиток. Це формує головні цілі Сахельсько-сахарських держав [16].

Цілями ж Союзу Арабського Магрибу є зміцнення бартерних уз, які поєднують держав-учасниць та їхні народи один з одним, сприяння розвитку людських ресурсів і захисту їхніх прав, а також досягненню миру і справедливості в усіх економіках. Для цього Союз має на меті створення і поширення спільних політичних норм, а також полегшення переміщення людей, капіталу, товарів та послуг в межах організаційного угруповання [15].

Метою 8 країн-членів ЕАС є поступове створення між собою митного союзу, спільного ринку, валютного союзу та, зрештою, політичного союзу

держав Східної Африки. Крім цього, принципи для підвищення гармонізації своєї політики та інтеграції в регіоні Східноєвропейського регіону включають:

- сприяння більш збалансованому розвитку держав-партнерів;
- зміцнення співпраці в узгоджених сферах для рівномірного економічного розвитку підвищеного рівня життя населення;
- сприяння сталому використанню природних ресурсів і вжиття заходів, які б ефективно захищали природне середовище держав-партнерів;
- врахування гендерних питань у всіх починаннях і посилення ролі жінок у культурному, соціальному, політичному, економічному та технологічному розвитку;
- сприяння миру, безпеці та стабільності в державах-партнерах і добросусідству між ними;
- розширення та зміцнення партнерства з приватним сектором і громадянським суспільством [19].

Як бачимо, більшість організацій Африки діють саме в субрегіональних кордонах своєї компетенції. Натомість прикладом загальноафриканської асоціації є Африканський Союз, який об'єднує майже всі країни регіону – 55 країн. Зона повноважень союзу включає багато аспектів співпраці, серед яких найважливішою метою є сприяння єдності та солідарності між всіма членами організації та поглиблення зв'язків їхнього населення, а також забезпечення суверенітету, територіальної цілісності і незалежності кожного учасника інтеграції.

Крім цього, Африканський Союз прагне прискорити і поглибити інтеграційні процеси в політичній та соціально-економічній сферах на всьому континенті, рівномірно розподіляючи можливості та потужності в регіоні. Невід'ємною проблемою є також безпека в більшості країн організації, що змушує країн-членів шукати спільні рішення для досягнення миру, безпеки, політичної та економічної стабільності на материку, а також для побудови більш міцних демократичних норм та розширення ролі населення в належному управлінні регіоном.

Важливими цілями Союзу є також боротьба за захист прав людини та народів відповідно до Африканської хартії прав людини та народів, та інших відповідних документів з прав людини та підвищення рівня життя африканського населення в урбанізованих та сільських регіонах.

Соціальні цілі Африканського Союзу зокрема включають забезпечення ефективної участі жінок у прийнятті рішень, особливо в політичній, економічній та соціально-культурній сферах, а також розробку спільної політики у сфері торгівлі, оборони та зовнішніх відносин [8].

Натомість іншим напрямком співпраці країн є сприяння сталому розвитку на економічному, соціальному та культурному рівнях, а також інтеграції економік африканських країн. Це, зокрема, відбувається за рахунок досліджень у всіх галузях, зокрема в науці та техніці. Окрема орієнтація технологічного розвитку присвячується медицині та співпраці з міжнародними партнерами щодо викорінення хвороб, яким можна запобігти, та зміцнення здоров'я на континенті.

Отже, сьогодні Африка є важливим центром співробітництва країн, провокуючи співпрацю як між всіма країнами регіону, так і між конкретними субрегіонами для досягнення спільних цілей повною мірою.

Висновки до першого розділу

1. Міжнародна інтеграція є складним і багаторівневим процесом, бачення якого відрізняється в різних економічних концепціях. Не зважаючи на те, що на сьогодні жодна теорія не є досконалою і загальноприйнятою, більшість економічних шкіл характеризують інтеграцію як процес зближення і переплетення економік, де на кожному рівні співпраці існують свої переваги та обмеження для співробітництва. Так, переваги інтеграції можуть впливати на економічний розвиток країни завдяки розвитку та розширенню торговельних можливостей країн, зниження витрат на виробництво та транспортування, уніфікації та стандартизації законодавства тощо. Проте

обмеження, які постають перед країнами на шляху до ширшого рівня співпраці часто гальмують зближення економік.

2. Африканські країни перебувають на етапі розвитку інтеграційних процесів в регіоні. За останнє століття країни регіону подолали шлях від невеликих угруповань, які обмежувались преференційною торгівлею, до широкої міжнародної інтеграції, яка включає співпрацю як між країнами конкретного субрегіону, так і загальноафриканську взаємодію в проблемах торгівлі, бідності, гендерних питань, нерівності тощо. Сьогодні найбільш активними та відомими угрупованнями континенту можна вважати COMESA, SADC, IGAD, ECOWAS, CEN-SAD, ECCAS, EAC, AMU, AU та ECA. Ці інтеграційні об'єднання загально включають роботу у всіх країнах Африки, таким чином стимулюючи розвиток як в більш розвинених країнах, так і тих, що перебувають на етапі становлення економіки.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В МЕЖАХ АФРИКАНСЬКОГО СОЮЗУ

2.1. Динаміка економічного розвитку держав-членів Африканського Союзу і їхніх торговельно-економічних відносин

За останні кілька десятиліть інтеграційні процеси в Африканському регіоні вирізнялись стрімким розвитком. Лише порівняно нещодавно країни Африки відкрились для взаємної торгівлі зі світом та між собою, в той час як ще століття тому незалежність торгівлі в регіоні була обмежена колонізацією. З розвитком деколонізації країни поступово почали нарощувати міжнародну взаємодію в питаннях торгівлі та політики, таким чином розвиваючи свої економічні потужності. Одною з причин економічно-соціального розвитку держав стала також популяризація інтеграційних процесів, зокрема поява Африканського Союзу в 2002 році. Найкраще це помітно з аналізу змін зростання сукупного ВВП регіону до та після створення Африканського Союзу (рис. 2.1).

Рис 2.1. Зміни сукупного ВВП країн Африканського Союзу

Джерело: складено автором за матеріалами [27]

З наведеної статистики можна зробити висновок, що починаючи з 2002 року тенденція зростання ВВП регіону була позитивною протягом всього періоду часу. При цьому, максимальне зростання показника спостерігалось у 2003 році, коли ВВП організації зросло більше ніж на 20% порівняно з попереднім роком.

Значною мірою така ситуація пов'язана зі збільшенням торговельних потоків всередині регіону, яка лише за останні 10 років зросла на близько 25%, що можна побачити в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка внутрішньої та загальної торгівлі країн Африканського Союзу,
в мільярдах доларів США

	Внутрішня торгівля	Загальна торгівля	Внутрішній експорт	Загальний експорт	Внутрішній імпорт	Загальний імпорт
2023	192,22	1362,78	110,36	682,58	81,85	680,20
2022	186,29	1500,70	105,58	713,24	80,71	787,47
2021	168	1296,49	95,01	580,96	72,99	715,53
2020	137,68	1022,55	72,83	430,38	64,85	592,17
2019	157,99	1242,09	83,73	527,28	74,27	714,82
2018	157,86	1228,16	78,23	540,31	79,63	687,86
2017	138,1	1082,59	69,05	460,55	69,05	622,04
2016	156,94	981,02	74,99	391,89	81,95	589,13
2015	144,48	1101,59	68,96	436,53	75,52	665,06
2014	155,98	1340,86	78,33	561,65	77,65	779,21
2013	164,97	1345,54	82	599,60	82,97	745,95
2012	155,24	1344,84	77,14	621,48	78,1	723,35

Джерело: складено автором за матеріалами [11-13; 24; 35]

Аналізуючи наведену інформацію можна побачити, що всі показники, окрім загального імпорту, стабільно зростали протягом останнього десятиліття. При цьому, відсоткове зростання показників на період 2023 р., порівняно з 2012 р., суттєво відрізнялись. Так, наприклад, внутрішня торгівля регіону зросла на 24%, в той час як загальна торгівля Африканського Союзу – лише на 1,3%. Це свідчить про те, що розвиток внутрішньоінтеграційного обміну товарами зростав швидшими темпами, ніж розвиток загальної торгівлі

країн регіону. З іншого боку, як вже було зазначено, загальний імпорт організації навпаки мав тенденцію до зниження, проте продаж товарів всередині об'єднання кількісно зростає. Це може слугувати підтвердженням того, що роль регіональних товарів стала більш вагомою і почала витісняти товари імпортовані ззовні.

Таким чином, повертаючись до впливу торгівлі всередині інтеграційного об'єднання на загальний економічний розвиток регіону, а саме зміни ВВП, можна охарактеризувати це за допомогою коефіцієнту кореляції між змінами показників за роками. Для даної вибірки даних він становить 0,84, тобто зміни ВВП Африканського Союзу мають пряму і сильну залежність від змін внутрішньої торгівлі регіону.

Інтеграційне об'єднання також має вплив і на інші економічні та соціальні сфери. Так, наприклад, інвестиційне та інфляційне середовище в регіоні значно покращилось з заснуванням Африканського Союзу (рис. 2.2).

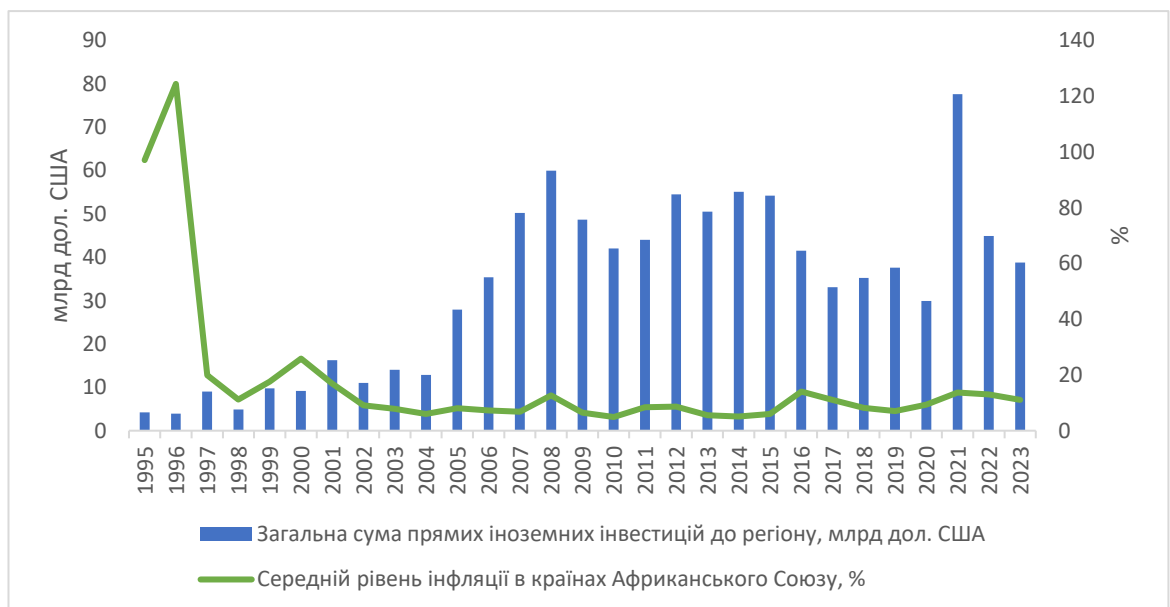

Рис 2.2. Динаміка інвестиційного та інфляційного середовища в Африканському Союзі

Джерело: складено автором за матеріалами [25; 37]

З наведених даних очевидним є ширший притік інвестицій до регіону після 2002 року, коли лише за 3 роки після організації Африканського Союзу кількість прямих іноземних інвестицій зростає на близько 60%. Такі

надходження можна поділити на дві групи: ті, що надійшли з-за організаційних меж, та ті, що були надані більш розвинутими державами об'єднання їхнім менш розвиненим партнерам. Таким чином, вплив на інвестиційну привабливість регіону мали два головних чинники: порівняно низькі ціни на виробництво у сфері видобутку природних ресурсів, а також лібералізація торговельних відносин та відкриття внутрішніх ринків.

Натомість інфляційне навантаження союзу почало суттєво знижуватись ще після 1996. Більшою мірою це було пов'язано зі зниженням зовнішнього боргового навантаження після ініціативи НІРС (Heavily Debted Poor Countries Initiative), до якої доєдналися 31 держава з 55 африканських країн. Проте стандартизація фінансових рішень в межах Африканського Союзу слугувала закріпленням рівня інфляції на стабільному рівні починаючи з 2002 року.

Крім цього, фінансування соціальної сфери є одним із ключових показників розвитку держав. Освіта та охорона здоров'я відіграють вирішальну роль у формуванні людського капіталу, що безпосередньо впливає на економічний ріст і добробут населення. Таким чином, зменшення боргового навантаження та розвиток інвестиційних можливостей призвели до покращення соціальних показників (рис. 2.3).

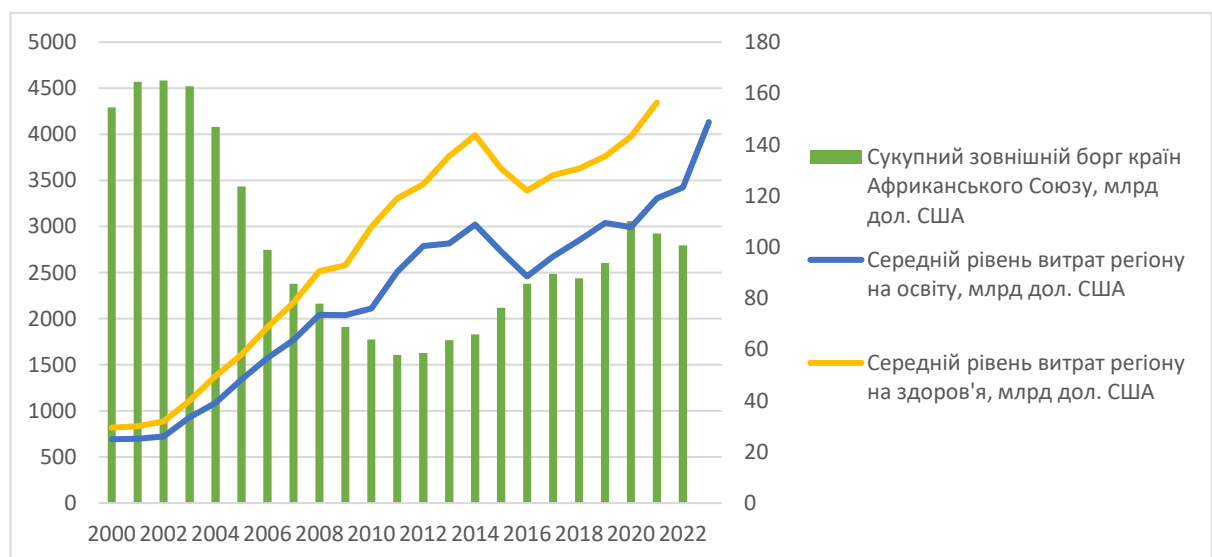

Рис 2.3. Динаміка боргового навантаження країн Африканського Союзу та її вплив на освітню та медичну сфери

Джерело: складено автором за матеріалами [18; 29; 39]

З наведеної статистики можна зробити висновок, що боргове навантаження Африканського регіону почало стабільно зменшуватись з утворенням континентального інтеграційного об'єднання. Це, у свою чергу, призвело до позитивної тенденції зміни витрат на освіту та здоров'я всередині організації. Починаючи з 2002 року витрати на зазначені сфери почали стрімко зростати. Так, наприклад, розвиток освітньої галузі передбачав майже 30-відсоткове збільшення витрат після запровадження Африканського Союзу, таким чином ставши максимальним зростанням за останнє двадцятиліття. Аналогічною є ситуація і в медичній області, де спостерігалось 25-відсоткове зростання видатків на медичне обслуговування в 2003 році, започаткувавши новий етап розвитку охорони здоров'я в Африці.

З цього випливає логічний підсумок, що після початку континентальної інтеграції відбувався не лише розвиток економічної інтеграції, а й соціальної. Це вплинуло на розвиток людського потенціалу в регіоні, матеріальної забезпеченості громадян, знизивши таким чином розрив між різними економічними верствами населення (рис. 2.4).

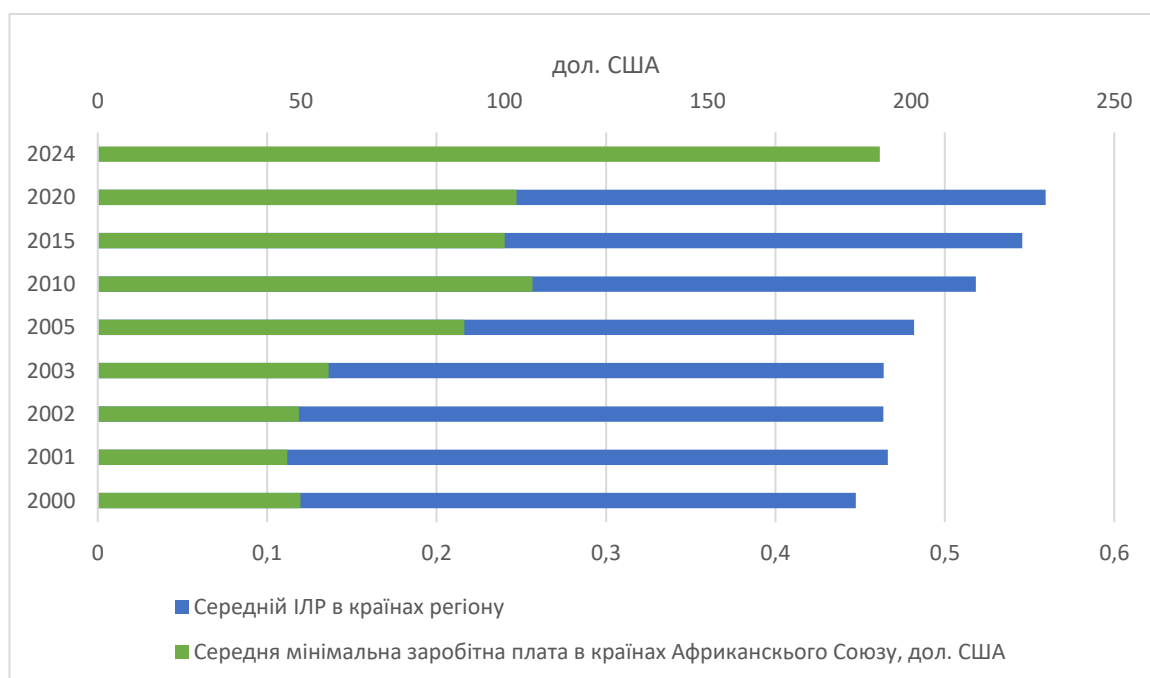

Рис 2.4. Зміни середнього ІЛР та мінімальної заробітної плати в країнах Африки до та після утворення Африканського Союзу

Джерело: складено автором за матеріалами [33; 44]

Як бачимо зі статистики, ІЛР регіону зростав протягом всього періоду часу починаючи з 2002 року, що пояснюється вищими видатками на освіту, розвитком виробничої інфраструктури та розширенням торгівлі між країнами внаслідок ініціативних програм Агентства розвитку Африканського Союзу. Зміцнення розвитку людського потенціалу призвело до розширення грамотності населення, за рахунок чого зайнятість в регіоні почала бути більш оплачуваною, а заробітні плати зросли. Так, лише за 2 роки після новоутвореної організації прибуток середньостатистичного африканця зріс майже вдвічі.

Таким чином, щоб повністю охарактеризувати вплив інтеграційних процесів на стабільність в регіоні, логічним є проведення кореляційно-регресійного аналізу показників. Найкраще стабільність становища в регіоні можна оцінити за рахунок загального ВВП Африканського Союзу. Натомість оцінка ефекту інтеграції є більш складною, оскільки процеси об'єднання включають різні сфери, починаючи від простоти торгівлі всередині організації та закінчуючи спільними нововведеннями в технологічному розвитку країн Африки.

Так, для даного аналізу було обрано 5 головних показників, які можуть характеризувати рівень інтеграції в регіоні: Індекс відкритості віз до Африки (Africa Visa Openness Index), який оцінює рівень можливостей для мобільності між країнами Африки, Індекс відкритості торгівлі, Індекс розвитку інфраструктури Африки (Africa Infrastructure Development Index), який оцінює різні види транспортної, інформаційної та енергетичної інфраструктури в регіоні, частку внутрішньої торгівлі від загальної торгівлі регіону, а також частку внутрішнього імпорту від загального імпорту Африканського Союзу. Таким чином, аналіз охоплює торгівельну, демографічну, логістичну та технологічну сфери економіки, показники яких за останні кілька років наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Досліджені дані кореляційно-регресійного аналізу впливу інтеграції на регіональну стабільність Африканського Союзу

Рік	Індекс відкритості віз до Африки	Індекс відкритості торгівлі	Частка внутрішньої торгівлі, %	Індекс розвитку інфраструктури Африки	Частка внутрішнього імпорту, %	Загальний ВВП регіону, млрд дол. США
	X1	X2	X3	X4	X5	Y
2023	0,485	46,60	14,11	30,09	12,03	2924,35
2022	0,48	50,13	12,41	29,4	10,25	2993,69
2021	0,444	46,85	12,96	28,7	10,20	2767,14
2020	0,484	41,24	13,46	27,9	10,95	2479,83
2019	0,459	48,03	12,72	27,2	10,39	2585,86
2018	0,442	49,42	12,85	26,6	11,58	2485,22
2017	0,413	46,57	12,76	26,4	11,10	2324,92
2016	0,402	43,796	15,998	25,96	13,91	2239,98

Джерело: складено автором за матеріалами [9-10; 40; 24; 35]

Внаслідок проведеного кореляційно-регресійного аналізу було виявлено, що вплив інтеграційних процесів в регіоні має значний вплив на економічну стабільність союзу. Це можна обґрунтувати високим рівнем детермінації показників – 99,8%. Більше того, щоб оцінити рівень значимості кожного інтеграційного показника окремо, можна скористатись регресійною моделлю, яка для даної вибірки має такий вигляд:

$$Y = -3723,4 + 1250,5X1 + 40,9X2 + 98,1X3 + 125,3X4 - 83,2X5 \quad (2.1)$$

Таким чином, модель показує, як незмінні X1-X5, тобто показники інтеграційної взаємодії країн, впливають на змінну Y, тобто загальний ВВП регіону. При цьому, коефіцієнти поруч з кожним показником характеризують, як і на скільки зміниться змінна, якщо даний показник збільшується на 1 одиницю, а інші незмінні дорівнюють нулю. Як бачимо, всі інтеграційні індикатори значно впливають на розвиток економічної стабільності, проте лише збільшення X5 (частка внутрішнього імпорту) негативно впливає на

ВВП країни. Це можна обґрунтувати тим, що країни затримують зростання економіки союзу внаслідок обмеження вибору продукції на ринку, оскільки торгівля з державами поза інтеграцією може знижуватись. Крім цього, більшість економік Африки не є високо розвиненими, а отже торгівля в регіоні обмежується товарами з низькою доданою вартістю, а купівля технологій в більш розвинених держав світу призупиняє виробничі можливості організації.

Більше того, точність впливу показників можна підтвердити за допомогою порівняння прогнозованих аналізом значень Y з його реальними значеннями (рис. 2.5).

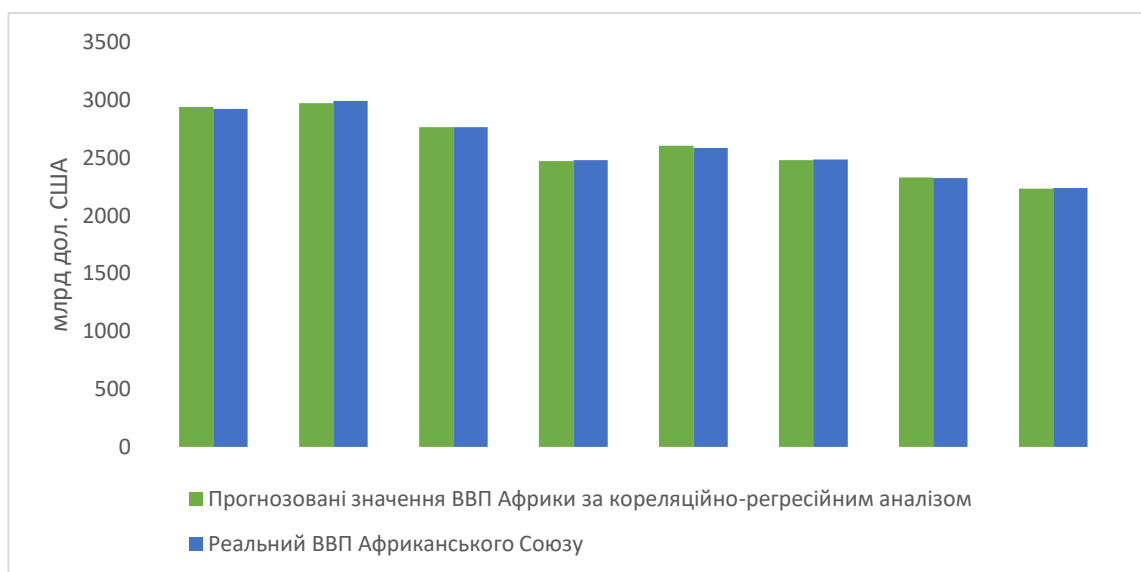

Рис 2.5. Різниця між прогнозованим та реальним ВВП Африканського Союзу
Джерело: складено автором за матеріалами [27]

Як бачимо з динаміки прогнозовані та реальні показники ВВП регіону є майже однаковими, що свідчить про сильну залежність економічної стабільності Африканського Союзу від інтеграційних процесів. Так, наприклад, можливості вільного пересування в регіоні відіграють ключову роль для розвитку економіки об'єднання, оскільки це свідчить про розширенні перспективи обміну трудовими ресурсами, розвитку міжнародних транснаціональних компаній Африки тощо. З іншого боку, розвиток різного роду інфраструктури в регіоні, особливо транспортної, полегшує обмін товарами між країнами та підвищує їх середній рівень логістики. Як наслідок,

це змушує зростати внутрішню торгівлю регіону і підвищує індекс відкритості торгівлі між економіками, що в свою чергу розширює інтеграційну взаємодію.

Таким чином, всі інтеграційні показники різних сфер впливу можуть суттєво впливати на економічну стабільність організації, що призводить до розвитку соціальної та політичної стабільності як результат.

2.2. Проблеми інтеграційної взаємодії країн-учасників Африканського Союзу

Не зважаючи на зростаючу роль африканського співробітництва, перед Африканським Союзом стоять деякі перепони, що заважають більш повній інтеграції в регіоні. Так, наприклад, одним із найбільших викликів організації виступає різниця в рівні взаємної торгівлі в межах інтеграції. Частка внутрішньоафриканської торгівлі у загальному товарообігу країн є дуже диверсифікованою, роблячи більш розвинуті економіки регіональними торгівельними гегемонами та сповільнюючи розвиток більш слабких країн. Таку тенденцію помітно при розгляді найбільших та найменших експортерів всередині Африканського Союзу та їхній відповідний експорт (рис. 2.6).

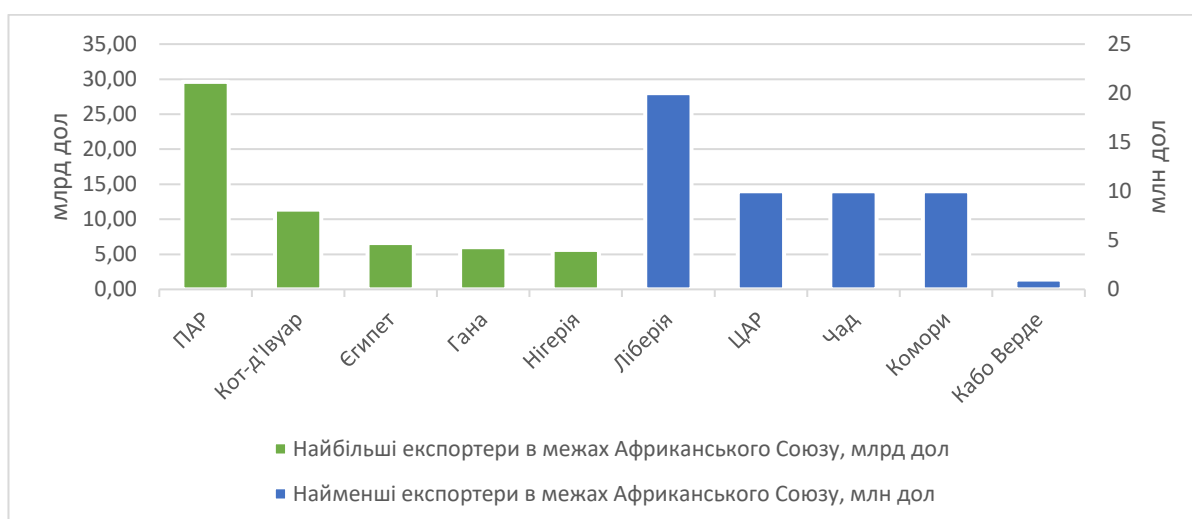

Рис. 2.6. Найбільші та найменші експортери в межах Африканського Союзу в 2023 році

Джерело: складено автором за матеріалами [13]

Як бачимо з наведеної статистики, топ-5 експортерів всередині Африканського Союзу купують у внутрішньоорганізаційних партнерів більше 5,6 млрд дол. товарів та послуг. Натомість найменші експортери союзу витрачають не більше 20 млн дол. на імпорту з африканського регіону. При цьому, до дрібних експортерів об'єднання входять не лише острівні чи територіально невеликі економіки, які відстають від регіональних лідерів через недостатність ресурсів, а також такі держави як Центральноафриканська Республіка чи Чад, які відстають за показниками саме через нижчий розвиток експортних можливостей. Аналогічним є і розрив між імпортом країн всередині Африканського Союзу (рис. 2.7).

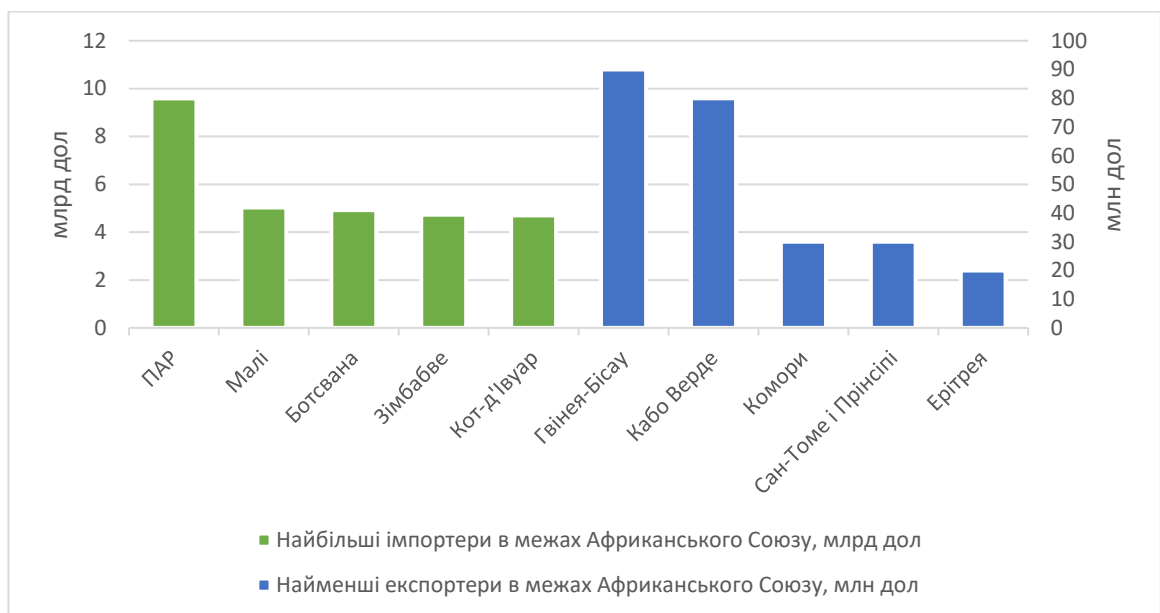

Рис. 2.7. Найбільші та найменші імпортери в межах Африканського Союзу.

Джерело: складено автором за матеріалами [13]

Таким чином, лідери в імпортуванні серед членів організації значно випереджають останніх в рейтингу. Так, якщо найбільші імпортери продають більше 4,7 млрд дол. товарів, то найменші імпортери – не більше 90 млн дол. Як наслідок, така тенденція в торгівлі союзу провокує застій розвитку дрібніших економік, оскільки обмін товарів не є вигідним для обох сторін, а натомість є причиною економічної експлуатації однієї з них.

З іншого боку, не зважаючи на тісні торгівельні зв'язки між африканськими країнами, роль внутрішньої торгівлі в регіоні не відіграє ключову роль для розвитку організації. Так, хоч експортно-імпортні відносини в союзі характеризуються значними масштабами, для Африканського Союзу більш вирішальну роль відіграє торгівля з деякими великими зовнішніми партнерами, більш детальну статистику чого можна побачити в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Найважливіші торговельні партнери Африканського Союзу в 2022 році

Найбільші імпортери Африканського Союзу			Найбільші експортери Африканського Союзу		
	Імпорт до країни, млрд дол	Частка імпортера в загальній торгівлі, %		Експорт до країни, млрд дол	Частка експортера в загальній торгівлі, %
Китай	90,70	12,7	Китай	187,00	32,2
Внутрішня торгівля	72,99	10,2	Внутрішня торгівля	95,01	16,4
Індія	31,6	4,4	Індія	38,2	6,6
США	27,4	3,8	Іспанія	26,1	4,5

Джерело: складено автором за матеріалами [38]

Як бачимо з наведеного аналізу, для Африканського Союзу є вигідною торгівля з Китаєм чи Індією, оскільки це збільшує сукупний дохід організації. Проте водночас це викликає проблему залежності співтовариства від великих економік та впливу на умови торгівлі з ними. Більше того, хоч торгівля всередині організації є значною, з наведеної статистики випливає проблема недостатнього рівня інтеграції та співпраці між країнами, оскільки показники загального товарообігу всередині організації та з її найбільшим партнером відрізняються в майже 1,7 рази.

Більшою мірою така недостатня інтеграція пов'язана зі значною різницею економічного та соціального становища в країнах-членах, оскільки для розвинених країн регіону більш економічно вигідно співпрацювати з партнерами зі схожими показниками, більшість з яких перебувають поза межами союзу. Натомість країни, що перебувають на нижчому щаблі

зростання економіки, не можуть повністю конкурувати з лідерами регіону внаслідок обмеженості соціально-економічних можливостей. Більш детально це можна побачити, розглянувши різницю між показниками розвитку десяти країн з їхніми найнижчими та найвищими значеннями, що наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Різниця між соціально-економічними показниками країн Африканського Союзу

ВВП, млрд дол, 2023 р.		ІЛР, 2022 р.		% населення в багатовимірній бідності, 2022 р.	
Єгипет	396	Сейшельські о-ви	0,802	Туніс	0,79
ПАР	381	Маврикій	0,796	Сейшельські о-ви	0,87
Нігерія	364	Лівія	0,746	Алжир	1,38
Алжир	248	Алжир	0,745	Єгипет	5,24
Ефіопія	164	Туніс	0,732	ПАР	6,26
Сейшельські о-ви	2,1	Чад	0,394	Мадагаскар	68,42
Лесото	2,1	Нігер	0,394	Бурунді	75,1
Гвінея-Бісау	2,1	ЦАР	0,387	ЦАР	80,41
Коморські о-ви	1,4	Південний Судан	0,381	Чад	84,17
Сан-Томе і Принсіпі	0,68	Сомалі	0,38	Нігер	90,97
Індекс нерівності, 2022 р.		Індекс крихкості держав, 2024 р.		Індекс продовольчої безпеки, 2022 р.	
Алжир	77,2	Маврикій	38,7	Марокко	63
Єгипет	71,5	Сейшельські о-ви	51	ПАР	61,7
Гамбія	64,1	Ботсвана	53,6	Туніс	60,3
Малі	60,8	Кабо-Верде	57,2	Алжир	58,9
Мавританія	60,2	Намібія	59,3	Єгипет	56
ЦАР	14,2	Чад	102,7	Судан	42,8
Замбія	11,3	ДРК	106,7	Нігерія	42
Намібія	5,6	Південний Судан	109	Бурунді	40,6
Мозамбік	4,6	Судан	109,3	Мадагаскар	40,6
ПАР	2,9	Сомалі	111,3	Сьєрра-Леоне	40,5

Джерело: складено автором за матеріалами [34; 46; 22; 26]

Таким чином, можна зробити висновок, що Африканський Союз стикається з глибокими дисбалансами в економічному розвитку, рівні життя та стабільності країн. Перш за все, це помітно з різниці в економічному розвитку країн, що проявляється у значному розриві між країнами з відносно розвинутою економікою, такими як Єгипет, ПАР і Нігерія, та малими чи

нестабільними державами, де обсяг ВВП залишається критично низьким. В свою чергу, такий нерівномірний розподіл ресурсів уповільнює розвиток єдиного економічного простору та перешкоджає більш повній інтеграції. Додатковим викликом є нестабільне політичне становище в хитких економіках та проблеми з продовольчою безпекою, які ще більше загострюють економічні труднощі.

З іншого боку, суттєвий дисбаланс також існує і в соціальній сфері. Так, такі країни як Маврикій чи Сейшельські острови менше страждають від політичної нестабільності, а також мають вищий рівень розвитку людських ресурсів, тоді як у таких державах як Сомалі чи Південний Судан, населення залишається в умовах соціальної незахищеності. Більше того, варто зазначити, що Індекс людського розвитку в Африканському Союзі не вирізняється загальними позитивними тенденціями, оскільки більшість країн (30 країн-членів) входять до списку країн з дуже низьким значенням показника. Таким чином, близько 55% держав організації мають низький рівень грамотності та коротку тривалість життя, що обмежує компетентність населення як людського капіталу, зменшує продуктивність праці та уповільнює економічне зростання інтеграції.

Суттєва диспропорція спостерігається також в бідності та соціальної нерівності в країнах. Так, наприклад, розрив між показниками багатовимірної бідності говорить про те, що в деяких регіонах Африки населення страждає від бідності за трьома параметрами – грошовою бідністю, освітою та базовими інфраструктурними послугами – значно більше, ніж в інших. У свою чергу це створює нерівні можливості для жителів континенту, посилюючи соціальні напруження та зменшуючи можливості для стандартизації економічно-соціальних процесів в союзі.

Окремо варто виділити різницю в продовольчій забезпеченості африканських країн. Як можна побачити з наведеної інформації, деякі держави є значно забезпеченішими природними та фінансовими ресурсами і мають вищий рівень продовольчої безпеки. Найбільшою мірою це пов'язано з

питаннями клімату та демографічної несприятливості, проте недостатність фермерської техніки, новітніх методів підтримки та збору врожаю також є причиною голоду в регіоні (рис. 2.8).

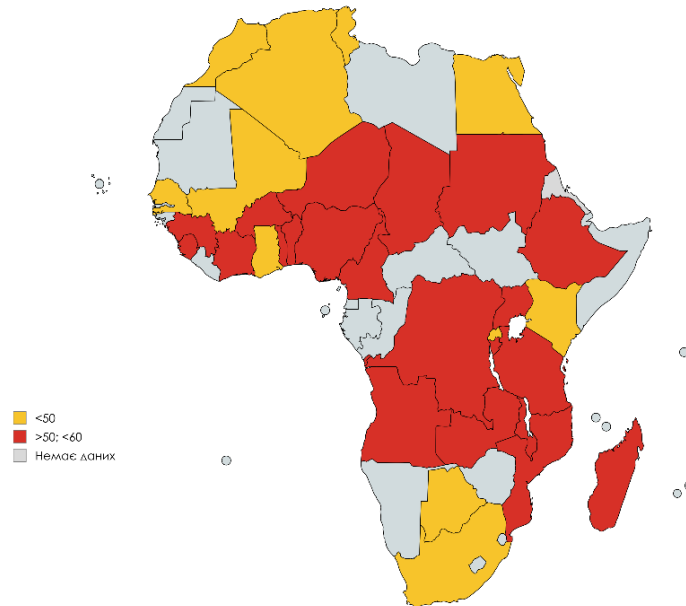

Рис. 2.8. Рівень продовольчої безпеки в Африканському Союзі за країнами в 2022 році

Джерело: складено автором за матеріалами [28]

Звертаючись до наведеної картограми, можна помітити, що не зважаючи на те, що декілька держав Африки мають середній рівень продовольчої безпеки зі значеннями до 63, більшість членів організації натомість мають обмежений доступ до продовольчих товарів і входять до списку країн з дуже низьким показником. При цьому, серед 25 економік світу з цього списку, 21 держава входить до Африканського Союзу. Більше того, 65% населення організації (без врахування країн з відсутньою статистикою) не мають вільного доступу до продовольства, що створює нові виклики для негайного вирішення. Таким чином, Союз є дуже вразливим до зовнішніх та внутрішніх змін, як-от зміни клімату, міжнародного постачання та фінансування, інвестицій в агропромисловість, технологічної забезпеченості та військової нестабільності в регіонах з сприятливими умовами для вирощування сільськогосподарських культур.

Повертаючись до питання різниці розвитку країн-членів Африканського Союзу, доречним є аналіз Індексу несхожості країн для кращого розуміння загального дисбалансу між економіками. Так, для більш повного дослідження було обрано 10 показників економічного, соціального та політичного характеру, які було досліджено в десяти країнах Африки: з порівняно високим, середнім та низьким розміром економіки та рівня соціального благополуччя. Для більш точного значення варто також звернути увагу на територіальний розмір та кількість населення країн, які мають бути наближеними для всієї вибірки, не залежно від місцезнаходження та політичного впливу актора. Таким чином, вихідні дані для аналізу індексу несхожості країн Африканського Союзу наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Вихідні дані аналізу індексу несхожості країн Африканського Союзу

	ВВП (млрд дол.)	Чиста міграція (тис. осіб)	Індекс ефективності логістики	Індекс політичної та соціальної інтеграції	Індекс крижкості держав	Індекс нерівності	% населення в багатозимірній бідності	ІПР	Внутрішній експорт (млрд дол.)	Внутрішній імпорт (млрд дол.)
Єгипет	396	305	3	3,33	82,8	71,5	5,24	0,728	6,61	1,63
ПАР	381	228	3,6	6	69,6	2,9	6,26	0,717	29,61	9,59
Нігерія	364	-58	2,4	4	96,6	55,1	33,04	0,548	5,63	2,36
Алжир	248	-26	2,1	5	68,6	77,2	1,38	0,745	2,69	1,94
Ефіопія	164	-12	2,12	3,33	98,1	48,7	68,74	0,492	0,89	0,76
Чад	13,2	497	2,37	2,33	102,7	45,8	84,17	0,394	0,01	0,33
Намібія	12,4	12	2,8	6,5	59,3	5,6	40,88	0,61	3,15	3,12
Сомалі	10,97	46	1,9	2,67	111,3	35,2	67	0,38	0,04	0,72
Мавританія	10,7	3	2	4,33	87	60,2	58,45	0,54	0,44	0,53
ЦАР	2,6	-15	2,6	3	103,9	14,2	80,41	0,387	0,01	0,2

Джерело: складено автором за матеріалами [13; 22, 26-27; 34; 41; 43; 45-46]

Як можна помітити, значення показників є досить диверсифікованими. При цьому, навіть країни з однаковим рівнем розвитку мають дисбаланс в деяких сферах інтеграції. Це зі свого боку обумовлює потребу в аналізі несхожості не тільки країн з різними темпами економічного зростання, а також

і близьких за розміром економіки. Таким чином, для кожної пари країн вибірки було розраховано Індекс несхожості, побудовано матрицю отриманих результатів та поділено їх на три категорії: з низьким, середнім та високим рівнем несхожості. Більш детально аналітичні результати наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Матриця індексу несхожості вибірки країн Африканського Союзу

	Єгипет	ПАР	Нігерія	Алжир	Ефіопія	Чад	Намібія	Сомалі	Мавританія	ЦАР
Єгипет		11,68	46,29	41,92	40,04	46,51	67,70	60,15	74,57	88,10
ПАР	11,68		46,17	42,33	46,96	55,90	67,79	67,02	81,46	94,26
Нігерія	46,29	46,17		7,71	29,40	82,60	70,58	69,32	68,43	75,61
Алжир	41,92	42,33	7,71		29,77	84,12	72,91	69,83	61,06	78,56
Ефіопія	40,04	46,96	29,40	29,77		69,62	44,40	40,21	39,05	52,90
Чад	46,51	55,90	82,60	84,12	69,62		60,51	49,76	65,10	74,63
Намібія	67,70	67,79	70,58	72,91	44,40	60,51		17,38	22,67	30,95
Сомалі	60,15	67,02	69,32	69,83	40,21	49,76	17,38		17,37	32,60
Мавританія	74,57	81,46	68,43	61,06	39,05	65,10	22,67	17,37		32,29
ЦАР	88,10	94,26	75,61	78,56	52,90	74,63	30,95	32,60	32,29	

Джерело: складено автором за матеріалами [13; 22, 26-27; 34; 41; 43; 45-46]

З наведеного аналізу можна зробити висновок, що країни Африканського Союзу більшою мірою характеризуються високим рівнем несхожості і мають значний розрив в соціальних, бюджетних, державних та торговельних галузях. Так, 24 з 45 проаналізованих пар аналізу є дуже економічно відмінними зі значенням Індексу більше 50%, а середнім рівнем несхожості (більше 30%) вирізняються 14 з 45 держав. Натомість лише 7 пар вибірки мають досить низький рівень несхожості, що свідчить про однаковий рівень макроекономічного розвитку. Така тенденція свідчить про суттєві відмінності між країнами організації. Особливо вирізняється Центральноафриканська Республіка, яка має найвищі рівні відмінності з усіма іншими країнами. Це говорить про серйозні економічні, соціальні та політичні розбіжності

всередині Африканського Союзу, що можуть ускладнювати подальшу співпрацю та інтеграційні процеси.

З іншого боку, типовою є наявність кластерів в союзі: деякі країни одного рівня економічного розвитку мають ближчі соціально-економічні характеристики, що може свідчити про спільні економічні моделі або політичні орієнтири. Такими прикладами є Єгипет і ПАР, Алжир та Нігерія, Сомалі та Мавританія, Сомалі та Намібія тощо. Так, не зважаючи на територіальну віддаленість, країни є тісними партнерами і перебувають на вищому щаблі інтеграції один з одним, порівняно з сусідніми, проте політично віддаленими державами.

Ще однією перешкодою до більш повної інтеграції Африканського Союзу можна вважати низький рівень схвалення демократичних норм та процедур, а також суспільної довіри серед громадян. Найбільшою мірою це можна пояснити, розглянувши Індекс політичної та соціальної інтеграції за кожною країною організації (рис. 2.9).

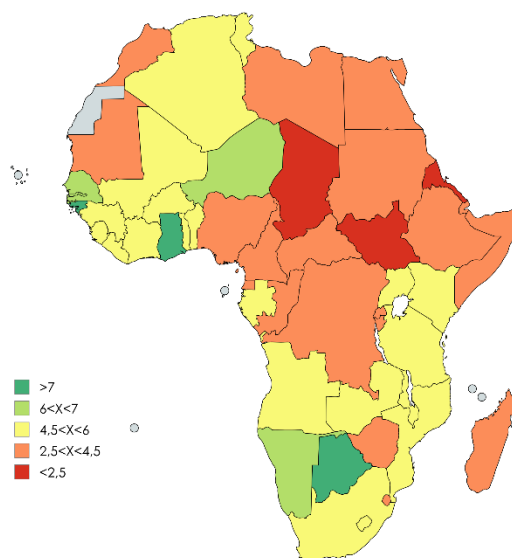

Рис. 2.9. Індекс політичної та соціальної інтеграції в Африканському Союзі за країнами в 2023 році

Джерело: складено автором за матеріалами [45]

З наведеної картограми можна побачити, що лише незначна частина членів Африканського Союзу має високий чи достатній рівень політичної та соціальної інтеграції. Проте в більшості економік ситуація є зворотною, оскільки 80% держав співтовариства мають середнє чи низьке значення показника (менше 6).

Таким чином, це свідчить про слабе вкорінення демократичних норм у суспільстві, що призводять до політичної нестабільності та низької довіри громадян до державних інституцій. Натомість відсутність єдиних стратегічних орієнтирів між країнами ускладнює процеси уніфікації та стандартизації при вирішенні спільних проблем союзу.

Крім того, низький рівень суспільної довіри негативно впливає на співпрацю між державами, зменшуючи ефективність регіональних ініціатив. Внаслідок цього, впровадження загальноафриканських політик у сферах економіки, безпеки та соціального розвитку стає більш складним або неможливим, що також гальмує процеси інтеграції.

Іншою ж проблемою для Африканського Союзу стає низький рівень розвитку логістики в регіоні, що перешкоджає розширеній торгівлі. Найкраще це помітно, якщо розглянути Індекс ефективності логістики (Logistic Performance Index) за країнами регіону (рис. 2.10). Так, показник оцінює загальний стан логістики за шістьма показниками: ефективністю процесу оформлення документації, своєчасністю доставки вантажу, якістю торгової та транспортної інфраструктури, простотою процесу доставок, можливістю контролю і відстеження посилок в дорозі, а також за рівнем компетентності логістичних послуг. Таким чином, показник дозволяє глибоко оцінити легкість торгівлі в регіоні завдяки ефективному транспортуванню та належній роботі з вантажем.

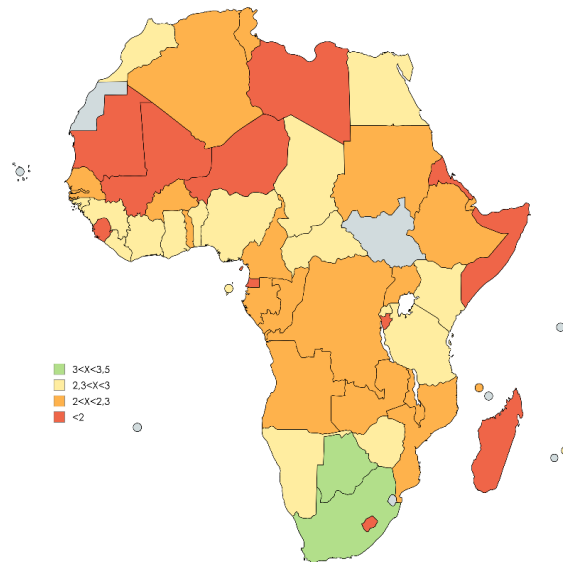

Рис. 2.10. Індекс ефективності логістики в Африканському Союзі за країнами

Джерело: складено автором за матеріалами [41]

З наведеної картограми можна побачити, що лише дві країни Африки мають достатній розвиток логістики: ПАР та Ботсвана, та оцінюються в більше ніж 3 бали з 5. Натомість більша частина Африканського Союзу не має достатніх транспортних можливостей, що перешкоджає вільному пересуванню товарів та робочої сили всередині організації. Так, значна бюрократія, затримка на митницях, проблеми з інфраструктурою та зв'язком змушують країн орієнтуватись на індивідуальну торгівлю з партнерами поза співробітництвом більше, ніж на обмін товарів з більш територіально близькими державами. Це у свою чергу провокує зростання залежності організації від зовнішнього імпорту та знижує конкурентоспроможність африканський товарів на ринку. Більше того, низький рівень логістики також викликає проблему низьких інвестицій до регіону, оскільки високі ризики постачання не є привабливими для інвесторів з більш розвинених країн.

Отже, перед Африканським Союзом стоїть ряд проблем для негайного вирішення, які гальмують процеси інтеграції в регіоні: значний дисбаланс між економіками-членами, низький рівень розвитку логістики, закритість для впровадження спільної економічної та соціальної політики тощо. Таким

чином, вирішення цих проблем може значно пришвидшити шлях до повної інтеграції об'єднання.

2.3. Перспективи інтеграційних процесів в Африканському регіоні

Разом з організацією Африканського Союзу постала проблема спільних рішень і напрямків розвитку економіки та політики країн співтовариства. Лише за останнє десятиліття Африканська інтеграція почала супроводжуватись спільними стандартами на уніфікованими документами, створюючи таким чином регіональну арену для розвитку. При цьому, найбільш вагомими змінами характеризується сфера торгівлі. Так, якщо стара система обміну товарів в Африці включала співпрацю між окремими субрегіонами з одночасною відсутністю митних спрощень для територіально віддалених країн, нова система характеризується партнерством між всіма економіками союзу.

Таким чином, співтовариством був запроваджений план переходу на безмитну торгівлю до 2030 року для більшості видів товару та всіх країн-членів. На момент 2025 року вже відбулись значні зміни в лібералізації обміну товарів в регіоні, створюючи подальші перспективи для повної перебудови галузі.

Для більш детального аналізу змін варто розглянути план лібералізації митного оформлення товарів між країнами різних субрегіональних об'єднань країн: сходу (EAC), заходу (ECOWAS), півдня (SACU) та центру Африки (CEMAC). При цьому, варто розглянути як змінювалась ставка мита на товари, якими найбільше торгують країни всередині Африканського Союзу. Таким чином, для аналізу було обрано 3 товарні групи: 27 (Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки; бітумінозні речовини; воски мінеральні), 17 (Цукор і кондитерські вироби з цукру) та 71 (Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння) – та розраховано середню митну

ставку для кожної з груп. Детальні зміни та прогноз плану лібералізації наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка та прогноз спрощення митних тарифів між країнами
Африканського Союзу

		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
SACU (Ботсвана)	ECOWAS (Нігерія)										
	27	5,557	5,049	4,541	4,033	3,279	3,016	2,508	2	1,492	0,984
	17	13,05	12,6	12,15	11,7	11,25	10,8	10,35	9,9	9,45	9
	71	9,58	8,52	7,45	6,39	5,32	4,26	3,2	2,13	1,05	0
	EAC (Танзанія)										
	27	5,33	4,91	4,49	4,06	3,64	3,21	2,79	2,36	1,94	1,52
	17	13,92	12,83	11,75	10,67	9,58	8,5	7,42	6,33	5,25	4,17
	71	20,13	19,68	15,66	13,42	11,18	8,95	6,71	4,47	2,24	0
	CEMAC (Камерун)										
	27	7,8	7,1	6,4	5,7	5	4,12	3,23	2,35	1,43	0,74
	17	20,9	20,21	19,53	18,84	18,16	16,44	14,68	12,96	11,2	9,49
	71	27,42	24,84	20,26	19,68	17,11	14	10,9	7,8	4,68	1,59
ECOWAS (Нігерія)	EAC (Танзанія)										
	27	5,56	5,05	4,54	4,03	3,43	3,02	2,51	2	1,49	0,98
	17	13,05	12,6	12,15	11,7	11,25	10,8	10,35	9,9	9,45	9
	71	11,76	10,46	9,15	7,84	6,53	5,23	3,92	2,61	1,31	0
	CEMAC (Камерун)										
	27	5,56	5,05	4,54	4,03	3,53	3,02	2,51	2	1,49	0,98
	17	13,05	12,6	12,15	11,7	11,25	10,8	10,35	9,9	9,45	9
71	9,58	8,52	7,45	6,39	5,32	4,26	3,19	2,13	1,07	0	
EAC (Танзанія)	CEMAC (Камерун)										
	27	9,32	8,47	7,62	6,77	5,92	4,87	3,8	2,75	1,68	0,63
	17	20,9	20,21	19,53	18,84	18,16	16,44	14,68	12,96	11,21	9,5
	71	27,42	24,84	22,26	19,68	17,11	14,01	10,89	7,8	4,68	1,59

Джерело: складено автором за матеріалами [50; 52]

З наведеної динаміки можна побачити, що між всіма країнами організації відбувається реструктуризація торгівлі. Так, лише за 5 років від початку плану

тарифи на окремі групи товарів знизились майже вдвічі, що свідчить про поглиблення економічних і торгівельних відносин між державами. На основі цих змін можна спрогнозувати і зростання загальної торгівлі між країнами Африки. Так, хоч наразі Африканський Союз є досить залежним від великих партнерів з-за організаційних кордонів, проте за умов лібералізації торгівлі можна очікувати поглиблення інтеграційних процесів між економіками (рис. 2.11).

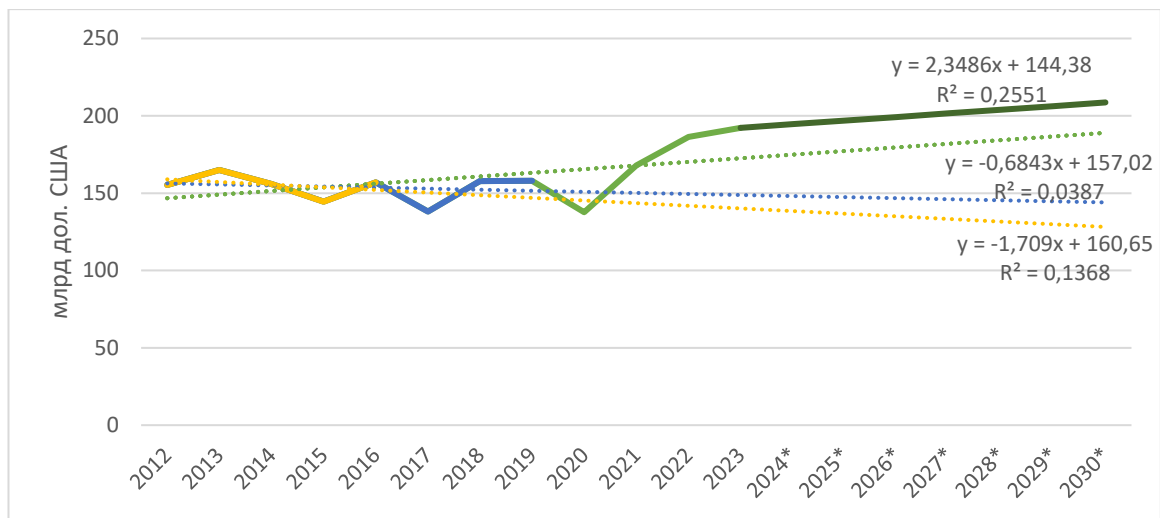

Рис. 2.11. Динаміка та прогноз зростання торгівлі всередині Африканського Союзу до 2030 року

Джерело: складено автором за матеріалами [11-13]

Як бачимо, найбільш ймовірним прогнозом для внутрішньої торгівлі союзу є збільшення її обсягу до 208,66 млрд дол. США в 2030 році. Таким чином, при стабільному розвитку членів організації, зменшення залежності від обміну товарами з Китаєм чи США є перспективним, що у свою чергу стає головним напрямом перебудови економіки для Африканського Союзу.

Іншими ж геополітичними напрямами для Африки є екологічний та технологічний розвиток в регіоні. Так, наприклад, Африканський Союз запровадив за останні роки багато ініціатив в сфері сталого розвитку, а країни Африки виділяють все більше державного бюджету на впровадження цих рішень (рис. 2.12).

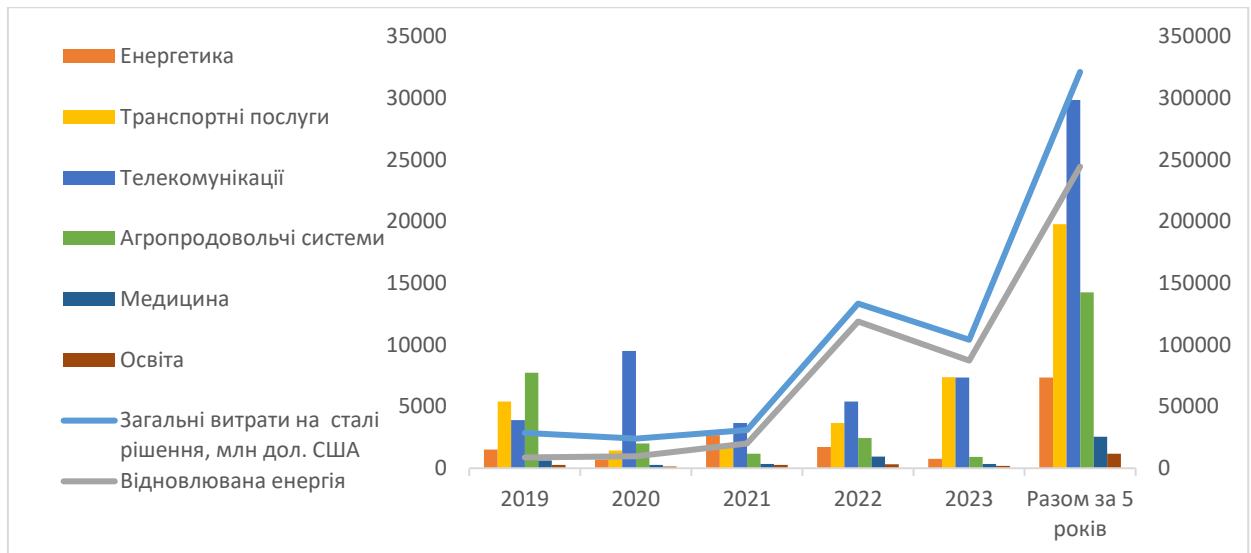

Рис. 2.12. Видатки Африканського Союзу на проекти сталого розвитку в 2019-2023 роках, в мільйонах доларів США

Джерело: складено автором за матеріалами [47-49]

Як бачимо, за 5 років Африканський Союз виділив більше 320 млн дол. на екологічний розвиток регіону. При цьому, найбільш перспективною галуззю для сталого розвитку є відновлювана енергетика, на яку було виділено більше 75% всього бюджету. Іншим напрямком екологічних змін є вдосконалення телекомунікацій та транспортних послуг. Таким чином, країни Африки інвестують в забезпечення нових видів програмного забезпечення, яке вимагає меншого обсягу використаної енергії, а також в облаштування новітнього громадського транспорту, що працює на менш шкідливому для навколишнього середовища паливі.

Нижчі перспективи, проте досі важливу роль для стійкого розвитку об'єднання мають сфери агропромислової системи та енергетики загалом. Так, наприклад, Африканський Союз розгорнув 5 ініціатив в сфері сільського господарства: Комплексну програму розвитку сільського господарства Африки (CAADP), Партнерство з боротьби з афлатоксинами в Африці (PACA), Африканську програму насіння та біотехнології (ASBP), Ініціативу екологічного органічного сільського господарства (EOAI) та Стратегію географічних зазначень для Африки (GISA) [14]. Так, ці ініціативи покликані

вирішити проблему продовольчої безпеки в регіоні і є важливим напрямком інтеграції.

Іншою проблемою для Африканського Союзу є низький доступ населення до технологій. Так, в більшості невеликих міст Африки люди не мають вільного доступу до Інтернет-ресурсів чи мобільного зв'язку. Таким чином, як вже було зазначено, країни регіону виділяють близько 10% бюджету на сферу телекомунікацій. Найбільшою мірою ці кошти перерозподіляються для забезпечення населення можливостями телефонного та комп'ютерного зв'язку (рис. 2.13).

Рис. 2.13. Динаміка доступу населення Африканського Союзу до телекомунікаційних джерел в 2010-2023 роках

Джерело: складено автором за матеріалами [36; 42]

Аналізуючи наведену динаміку можна сказати, що в наступному десятилітті інтеграційне співтовариство продовжить розвиток технологій в сфері телекомунікацій. Так, в 2023 році країни змогли забезпечити Інтернет-мережею в 5 разів більше населення, а також вдвічі більше – стільниковим зв'язком. Таким чином, можна зробити висновок, що розширення доступу жителів Африки до інформації та технологій є потенційним напрямком розвитку для більш повної соціальної інтеграції.

Для дослідження майбутніх кроків союзу важливо зазначити, що для Африканського регіону завжди характерною була експансія країнами з вищим

рівнем розвитку. На сучасній політичній арені це також підкріплюється зростаючою роллю Китаю як головного конкурента США, національні інтереси яких включають розширення свого економіко-політичного впливу на континент. Це обґрунтовується широким попитом на іноземні товари півтора мільярдного населення, а також можливостями для розвитку бізнесу без значної конкуренції. Це у свою чергу приваблює іноземних інвесторів з розвинених країн, які шукають нові ринки збуту (рис. 2.14).

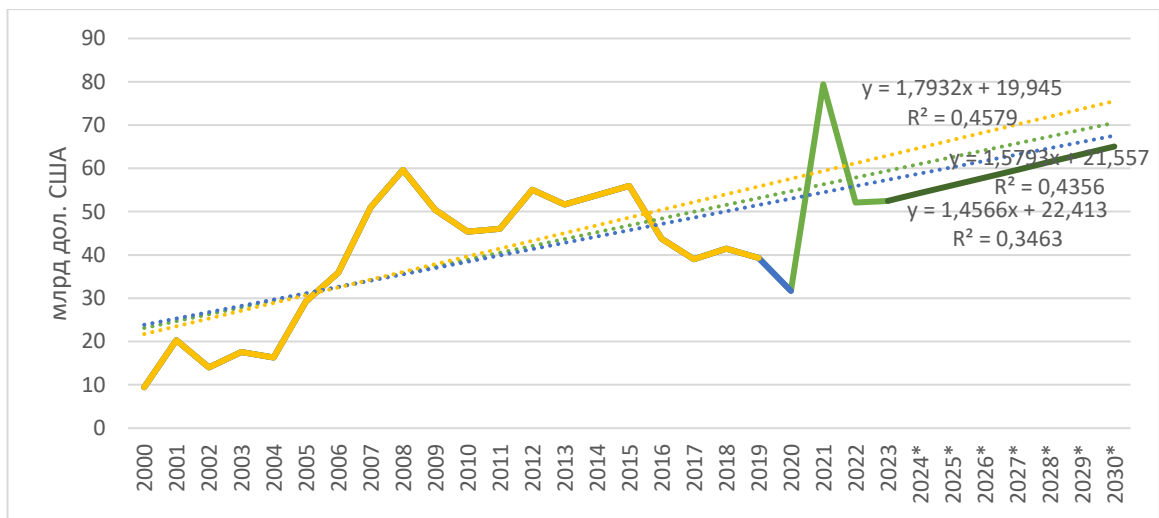

Рис. 2.14. Динаміка та прогноз притоку інвестиції до країн Африканського Союзу в 2000-2030 роках

Джерело: складено автором за матеріалами [25]

Отже, в наступне п'ятиріччя найбільш очікуваним є зростання чистих інвестицій до союзу майже в 1,3 разів. Це свідчить про перспективність розвитку економіки та бізнесу в найближчий час завдяки грошовим притокам з-за організаційного кордону. Варто зазначити, що значне зростання притоку інвестицій пов'язано також зі сприйняттям Африки на глобальній арені. Якщо в 2000-2015 роках Африка була джерелом дешевої сировини і робочої сили, а інвестори вкладались в основному в інфраструктуру видобутку корисних копалин, то сьогодні держави союзу зміцнюють свою роль в сферах виробництва, енергетики, технологій тощо. Таким чином, іноземні інвестори стають більш зацікавленими в розвитку африканського бізнесу і не відчують значних ризиків для фінансових операцій компанії.

Таким чином, проаналізувавши кілька прогнозованих макроекономічних показників для Африканського Союзу, найбільш доцільно розглянути його майбутні перспективи за допомогою SWOT-аналізу. Так, в таблиці 2.7 наведено основні внутрішні сильні та слабкі сторони організації, а також можливості та загрози, які існують на внутрішньому та світовому ринку.

Таблиця 2.7

SWOT-таблиця соціально-економічного становища Африканського Союзу

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> 6. Значна частка внутрішньої торгівлі в загальній торгівлі організації 7. Низьке боргове навантаження в країнах співтовариства 8. Поглиблення фінансування соціальної сфери та збільшення видатків на освіту та медицину 9. Швидкий розвиток телекомунікаційної інфраструктури в регіоні 10. Зростання доходів населення та, як наслідок, рівня життя в організації 11. Високий позитивний вплив інтеграції на загальну економіку країн союзу 12. Високий відсоток видатків на розвиток відновлюваної енергетики в регіоні 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Дисбаланс між соціально-економічними показниками та високий індекс несхожості країн Союзу 2. Висока залежність низько розвинених економік від торгівлі з країнами з порівняно високим рівнем розвитку 3. Низький рівень продовольчої безпеки в регіоні 4. Глибока багатовимірна бідність в більшості країн організації 5. Недостатній рівень політичної та соціальної інтеграції в союзі 6. Низькорозвинені логістичні та транспортні можливості в регіоні
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> 1. Зацікавленість ініціативи НІРС в країнах Африканського Союзу 2. Повне усунення митних тарифів урядами країн та інтеграція субрегіональних об'єднань Союзу 3. Підвищення попиту світового та африканського населення на проекти сталого розвитку 4. Інтерес іноземних інвесторів в розвиток телекомунікацій та інфраструктури на ринку без значної конкуренції 5. Поширення цифрової грамотності та телекомунікаційної інфраструктури внаслідок глобалізації 6. Тенденції міжнародної підтримки розвитку агросектору Африки 7. Співпраця з розвиненими країнами в сфері енергетики та відновлюваної енергії 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Зростаюча залежність від великих зовнішніх партнерів, особливо Китаю 2. Розповсюдженість етнічних та громадянських військових конфліктів та поширення тероризму в регіоні 3. Зміни в законодавствах країн-учасниць та об'єднання загалом 4. Зростаючий рівень міграції з регіону та «відплив умів» молодого населення 5. Глобальна конкуренція держав-лідерів за природні ресурси африканського регіону 6. Зростаюча залежність від іноземних кредиторів в рамках фінансової допомоги країнами Африки 7. Наявність бар'єрів та регуляцій, складних для вступу низькорозвинених країн, для інтеграції в світову торгівлю

Джерело: складено автором

Таким чином, хоча Африканський Союз вже досягнув значних змін для членів організації, проте на шляху до повної інтеграції стоїть ряд загроз. Проте при вдалому поєднанні умов, перед Африканськими Союзом стоять важливі економічні зрушення, що наведено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

SWOT-аналіз соціально-економічного становища Африканського Союзу

	Сильні сторони	Слабкі сторони
Можливості	<p>S-O</p> <ol style="list-style-type: none"> [2-1] Подальше зниження боргового навантаження в організації [4-5] Розвиток цифрових освітніх платформ з можливістю навчання в віддалених регіонах Африки [3-4] Відкриття нових закладів освіти та приватних медичних закладів в містах Союзу з низьким доступом до соціальної інфраструктури [7-7] Побудова новітніх джерел енергії в містах з низьким доступом до палива та відсутністю електроенергії [1-2] Створення єдиної безмитної зони вільної торгівлі для всіх країн Африки 	<p>W-O</p> <ol style="list-style-type: none"> [7-4] Розбудова доріг та транспортної інфраструктури за рахунок грантів від іноземних інвесторів [4-6] Створення спільних міжнародних кооперативів з будівництва ефективної агротехніки, розвитку нових видів продукції, витривалої до сухого та жаркого клімату [1-1] Перерозподіл загальної фінансової допомоги НІРС в країні з недостатнім рівнем соціально-економічного розвитку [5-6] Розбудова новітніх фермерських господарств для створення робочих місць та підвищення доходів населення в сільських місцевостях
Загрози	<p>S-T</p> <ol style="list-style-type: none"> [2-6] Залучення інвестицій в рамках партнерських проєктів з взаємною вигодою замість кредитування від міжнародних організацій [3-4] Забезпечення молодих спеціалістів додатковими соціальними послугами (медичне страхування, безкоштовне навчання дітей в школі чи ВНЗ, надання можливостей стажування) [7-5] Зміна спеціалізації союзу за рахунок розвитку та експорту відновлюваної енергії для боротьби з залежністю від торгівлі природними ресурсами [4-1] Співпраця з китайськими інвесторами для залучення коштів в розбудову телекомунікаційної мережі та інфраструктури 	<p>W-T</p> <ol style="list-style-type: none"> [6-3] Створення наддержавного законодавства та єдиних норм демократичних виборів для державних урядів [5-2] Залучення стабільних внесків гуманітарних допомоги від членів чи партнерів організації в регіони з військовими діями [4-5] Укладання бартерних угод на основі взаємної вигоди для обміну паливних ресурсів Африки на новітню техніку для обробки земельних угідь [7-7] Розвиток авіаперевезень та побудова доріг для ширшого доступу на міжнародний ринок

Джерело: складено автором

Таким чином, найважливішою загрозою для Африканського Союзу є наявність значної кількості військових конфліктів, оскільки вирішення політичних питань є довшим і складнішим, ніж економічних. Натомість можливості співпраці з розвиненими країнами в сферах телекомунікації чи енергетики відкривають нові перспективи для союзу. Так, при вдалому поєднанні умов, перед Африканським Союзом стоять важливі економічні зрушення.

Так, для країн є вигідним розвивати власну енергетичну структуру з подальшим вкладенням в відновлювану енергію. Це, як наслідок, може відкрити нові можливості для торгівлі організації та змінити репутацію Африки на ринку як джерела дешевих природних ресурсів.

З іншого боку, для країн Африки потенційно привабливими рішеннями є також розширення освітнього сектору: побудова нових закладів середньої та вищої освіти, зокрема в регіонах з низьким доступом населення до соціальної інфраструктури. Доречною також може стати пропозиція вільних робочих місць та соціальних можливостей для випускників цих закладів, що в свою чергу може вирішити питання негативної міграції з континенту.

Нагальної розбудови також вимагають сектори агропромисловості та транспортної інфраструктури, оскільки вони залишаються найважчими причинами, що гальмують подальшу інтеграцію організації. Для такої перебудови організація потребує новітньої техніки або ліцензій на її будівництво, що найвигідніше придбати за рахунок бартерних угод на природні ресурси, які є економічно необхідними для розвинених держав.

Отже, перспективи інтеграційних процесів в Африканському регіоні є досить диверсифікованими за секторами. Так, позитивні зміни очікуються в торгівлі, інвестиціях, телекомунікаціях та в сталому розвитку країни, що може поглибити зв'язки між членами організації та призвести до наступного рівня континентальної інтеграції – вільної зони торгівлі.

Висновки до другого розділу

1. Макроекономічний розвиток країн Африки після створення Африканського Союзу почав зростати швидшими темпами. Сукупний ВВП країн стабільно зростав протягом двох десятиліть, підкріплюючись швидким розвитком внутрішньої торгівлі та експортної орієнтації регіону до світу. При цьому, саме торгівля всередині союзу є найважливішим рушієм інтеграції, корелюючи з макроекономічними показниками найвищою мірою. З розвитком інтеграції зросла і привабливість регіону для інвесторів, підвищивши таким чином загальні притоки капіталу до країн-членів. Більшою мірою розвиток інвестицій можна пов'язати з зацікавленістю партнерів в розвитку африканської інфраструктури для власної вигоди, проте інвестиції більш розвинутих внутрішніх партнерів також займають значну частку в формуванні організаційного бюджету. З іншого боку, міжнародна допомога та спрощення торгівельних можливостей призвело до покращення інфляційного середовища в регіоні. Натомість зниження зовнішнього боргу для країн-учасниць спровокувало позитивні зміни в медичній та освітній галузях, підвищивши загальний рівень життя для співтовариства. При цьому, найсуттєвіші зміни відбулись в найперші роки організації Союзу. Також було досліджено, що залежність економічної стабільності Африканського Союзу від інтеграційних процесів є дуже високою, що підтверджується відсотком кореляції показників 99,8%. Таким чином, інтеграція африканських країн слугує їхнім головним стимулом для якісного розвитку.

2. Найбільшою загрозою, яка стоїть на шляху до повної інтеграції країн Африки, є завеликий розрив між внеском кожної в загальне благополуччя регіону, а також між соціально-економічним розвитком кожної з учасниць. Це формує зависокий індекс несхожості країн та є перепорою для їхньої співпраці, оскільки країни шукають більш економічно схожих партнерів з-за організаційних меж. Окремою проблемою для регіону є низька забезпеченість власним продовольством і залежність від його імпорту з-за кордону. Більшою

мірою це пов'язано з бідністю в сільських місцевостях і неможливістю вирішити проблему голоду за допомогою новітньої техніки. Відсутність доступу до технологій розвинених країн також формує недостатній розвиток логістичних можливостей та транспортної інфраструктури в більшості країн. При цьому, повсюдне вирішення проблем є ускладненим через низький рівень соціальної та політичної інтеграції між країнами, тож для членів союзу вирішення проблеми демократії є нагальним питанням.

3. Перспективи Африканського Союзу на наступні кілька кроків є досить різноманітними за галузю розгляду. Серед основних економічних стратегій регіону важливе місце займає подальша лібералізація торгівлі та спрощення тарифів для всіх внутрішньоорганізаційних партнерів. Очікується, що така тенденція є найшвидшим шляхом до зміцнення міжнародних зв'язків союзу та здатна підвищити загальну торгівлю в регіоні. Більше того, тенденції глобалізації формують цілі екологічності та сталого розвитку в економіках, особливо в сферах енергетики та відновлюваної енергії, телекомунікацій та транспортних послуг. Африканський Союз також має значні перспективи в технологіях, а саме телекомунікаційному оснащенні регіону. Так, лише за останні кілька років доступ населення до зв'язку та Інтернету зріс більше ніж вдвічі. Крім цього, в наступні кілька років прогнозується і зростання притоку інвестицій до африканських країн, майже в 1,3 разів вищих ніж в попередні роки. Таким чином, аналізуючи всі сильні та слабкі сторони організації, а також сучасний стан світового ринку, найбільш перспективними кроками для Союзу є розвиток власної енергетичної інфраструктури з орієнтацією на відновлювану енергію, реформування освітнього та агропромислового секторів, розбудова транспортної інфраструктури тощо. Такі значні зміни є найважливішими кроками для поглиблення інтеграції та міжнародних відносин країн Африки, а також для їх стабільного економічного розвитку.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження було розкрито роль та вплив інтеграційних процесів на загальне економічне становище країн-членів організаційного угруповання на прикладі Африканського Союзу.

1. В результаті аналізу було виявлено, що інтеграція є явищем багатограним і може трактуватись по-різному, оскільки в залежності від ширини розуміння, поняття можна охарактеризувати як просте зближення економік світу або як стану міжнародної співпраці з відсутністю кордонів між її сторонами. Також було досліджено, що в різні епохи економічного розвитку світу інтерпретація інтеграції видозмінювалась, так як кожна економічна школа підкреслювала нові аспекти інтеграційного процесу, включно з простим покращенням добробуту населення чи повною відмовою від митних тарифів. Крім цього, було виокремлено найважливіші форми процесу зближення економік, кожна з яких характеризується ширшим рівнем поглиблення соціально-економічних зв'язків між учасниками. Варто зазначити, що при переході на новий рівень інтеграції існує ряд обмежень, які гальмують процес переплетення, проте переваги еволюції відносин можуть стати головним рушієм для зростання економік членів організації.

2. Внаслідок дослідження генези інтеграції в африканському регіоні було досліджено, що її розвиток був тісно пов'язаний з колоніальним минулим континенту. Країни одного субрегіону є історично більш економічно близькими, що сформувало тенденції для сучасних інтеграційних процесів. Так, в різних частинах Африки було створено власні союзи економік з вирішення локальних питань. Проте з усвідомленням загальноафриканських проблем, постало питання створення єдиної зони співпраці для країн регіону, та було сформовано Африканський Союз. При цьому, в ході аналізу було досліджено, що цілі організації є більш повними, оскільки включають партнерство в різних галузях економіки країн.

3. Під час дослідження динаміки економічного розвитку країн Африканського Союзу було виявлено, що зростання макроекономічних показників було пов'язано з утворенням континентального угруповання, оскільки після його формування загальне ВВП регіону, обсяги торгівлі та ПШ, витрати на освіту та медицину, добробут населення тощо, почали збільшуватись швидшими темпами. Також було доведено, що інтеграційні процеси мають прямий вплив на розвиток економік учасників, так як кореляція між соціально-економічними показниками та індексами інтеграції є дуже сильною. Таким чином, було виявлено значну роль Африканського Союзу в підтримці різного роду стабільності в регіоні, зокрема економічної, політичної та соціальної.

4. В ході аналізу проблем інтеграційного об'єднання було виокремлено загрозу дисбалансу в економічному та соціальному розвитку його членів, зокрема було звернено увагу на значний розрив в національному вкладі країн в спільне благополуччя регіону, розмірі економічних можливостей, розвитку людського потенціалу, політичній стабільності країн тощо. Зокрема, було визначено високий рівень несхожості африканських країн, та обґрунтовано його негативний вплив на поглиблення міжнародних відносин в регіоні. Також було виявлено, що не зважаючи на різницю в бюджетній забезпеченості економік, більшість держав має на порядку денному вирішення питань бідності, низької продовольчої безпеки, слабких логістичних потужностей та складнощів в поширенні спільних демократичних норм на континенті. У підсумку, було доведено, що внутрішні диспропорції уповільнюють повноцінного інтеграційного простору з тісними економічними зв'язками.

5. В рамках дослідження перспектив розвитку Африканського Союзу було спрогнозовано майбутні тенденції в спрощенні континентальної торгівлі, зростанні інвестиційної привабливості регіону, розвитку технологій, зокрема в сфері телекомунікацій, та втіленні ідей сталого розвитку і екологічності в усіх сферах економіки. Так, на основі вже здійснених ініціатив було виокремлено позитивні зміни на шляху до безмитної зони вільної торгівлі в

регіоні, як найпершого ступеня до повної інтеграції на материку. Крім цього, базуючись на загальному аналізі, було наведено потенційні рішення Африканського Союзу для вирішення нагальних питань розвитку організації. Таким чином, перспективними цілями співтовариства можуть стати розвиток власної енергетичної, логістичної, агропромислової інфраструктури, орієнтація на відновлювану енергію та перехід від сировинної економіки, освіти та внутрішньої торгівлі, а також співпраця з зовнішніми партнерами для розбудови вигідних галузей для зростання тощо.

Таким чином, було виявлено позитивний вплив інтеграції на населення та бізнес країн, а також їхню політичну, економічну та соціальну стабільність, оскільки сучасні процеси зближення економік є важливим інструментом для досягнення економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Курах Л. В. Поняття та види міжнародної інтеграції: теоретико-правовий аналіз. *Держава та регіони. Сер. Право*. 2020 р. Вип. № 4 (79) том 2. С. 11-16.
2. Мариніна С. В. Сутність, проблеми та перспективи розвитку форм міжнародної економічної інтеграції. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Сер. Економічні науки*. 2014. Вип. №5-6. С. 40-45.
3. Міжнародний бізнес в умовах економічної інтеграції / за ред. І. О. Дерід. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021.
4. Петько С. М. Сутність та значення економічної інтеграції в глобальній економіці. *Економічні науки* : зб. наукових праць Буковинського університету. Чернівці, 2014. Вип. 10. С. 188-194.
5. Приходько І. В. Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції. *Економічний аналіз* : зб. наук. праць Тернопільського національного економічного університету. Тернопіль, 2015. Том 19. № 1. С. 91-100.
6. Сутність, головні передумови і цілі інтеграційних процесів у світовому господарстві. URL : <https://buklib.net/books/27736/>
7. About IGAD. URL : <https://igad.int/about/#:~:text=The%20central%20strategic%20role%20of,and%20tourism%2C%20and%20infrastructure%20development>
8. About the African Union. URL : <https://au.int/en/overview>
9. Africa Infrastructure Development Index (AIDI). URL : <https://infrastructureafrica.opendataforafrica.org/pbuerhd/africa-infrastructure-development-index-aidi-2024#>
10. Africa Visa Openness Index. URL : <https://www.visaopenness.org/reports/>
11. African Trade Report 2017. Bringing Africa's Trade Finance Gap through Domestic Resource Mobilization. *African Export-Import Bank*. Cairo, 2017.
12. African Trade Report 2020. Informal Cross-Border Trade in Africa in the Context of the AfCFTA. *African Export-Import Bank*. Cairo, 2020.
13. African Trade Report 2024. Climate Implications of the AfCFTA Implementation. *African Export-Import Bank*. Cairo, 2024.
14. Agriculture and Food Security. URL : <https://au.int/en/directorates/agriculture-and-food-security>

15. AMU - Arab Maghreb Union. URL : <https://archive.uneca.org/oria/pages/amu-arab-maghreb-union>
16. CEN-SAD - The Community of Sahel-Saharan States. URL : <https://archive.uneca.org/oria/pages/cen-sad-community-sahel-saharan-states>
17. COMESA - Common Market for Eastern and Southern Africa. URL : <https://archive.uneca.org/oria/pages/comesa-common-market-eastern-and-southern-africa>
18. Current health expenditure per capita. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.CHEX.PC.CD>
19. EAC – East African Community. URL : <https://archive.uneca.org/oria/pages/eac-%E2%80%93-east-african-community>
20. Economic Community of Central African States (ECCAS). URL : <https://au.int/en/recs/eccas#>:
21. Economic Community of Central African States (ECCAS). URL : <https://ecfr.eu/special/african-cooperation/eccas/#>
22. Economies by Inequality Levels. URL : <https://www.worldeconomics.com/Rankings/Economies-By-Inequality.aspx>
23. ECOWAS of the Peoples: Peace and Prosperity for All. URL : <https://ecowas.int/history-2/>
24. Exports of goods and services. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/BX.GSR.GNFS.CD>
25. Foreign direct investment, net inflows. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>
26. Fragile States Index 2024. URL : <https://fragilestatesindex.org/global-data/>
27. GDP. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>
28. Global Food Security Index 2022. URL : <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/>
29. Government expenditure on education, total. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.TOTL.GD.ZS>
30. History of Africa's Regional Integration Efforts. URL : <https://archive.uneca.org/oria/pages/history-africa%E2%80%99s-regional-integration-efforts>
31. History of regional integration in Africa and potential benefits from strengthened cooperation. URL : <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210040358c005/read>
32. History of SACU. URL : <https://www.sacu.int/about-sacu/history-of-sacu>
33. Human Development Index – HDI. URL : <https://countryeconomy.com/hdi>

34. Human Development Index (HDI) by Country 2025. URL : <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/hdi-by-country>
35. Imports of goods and services. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/BM.GSR.GNFS.CD>
36. Individuals using the Internet. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.ZS>
37. Inflation, consumer prices. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG>
38. International African Trade Statistics. 2022 Yearbook. *African Union*. July 2023.
39. International Debt Statistics (IDS). URL : <https://www.worldbank.org/en/programs/debt-statistics/ids>
40. KOF Globalisation Index. URL : <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>
41. Logistics performance index: Quality of trade and transport-related infrastructure. URL : https://data.worldbank.org/indicator/LP.LPI.INFR.XQ?most_recent_value_desc=true
42. Mobile cellular subscriptions. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/IT.CEL.SETS>
43. Net migration. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.NETM>
44. NMW - National Minimum Wage. URL : <https://countryeconomy.com/national-minimum-wage>
45. Political and social integration index. URL : <https://ourworldindata.org/grapher/political-social-integration-index-bti?tab=table>
46. Poverty Rate by Country 2025. URL : <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/poverty-rate-by-country#title>
47. Regional trends. Africa. World Investment Report 2022. *UN trade & development*. 2022.
48. Regional trends. Africa. World Investment Report 2023. *UN trade & development*. 2023.
49. Regional trends. Africa. World Investment Report 2024. *UN trade & development*. 2024.
50. Tariff offers and rules of origin. URL : https://afcfta.unctad.org/tariffs;reporter=10;partner=17;hs_type=2;product=27
51. The main objectives of Southern African Development Community (SADC) [Електронний ресурс]. – URL : <https://www.sadc.int/pages/sadc-objectives#>
52. World Tariff Profiles 2023. *World Trade Organization, International Trade Centre and UNCTAD*. 2023.